

Universitat de Barcelona

Facultat de Geografia i Història

Departament d'Història de l'Art

**Mestres entalladors a Barcelona durant la segona meitat del
segle XV i primer quart del segle XVI: de la tradició
germànica a la producció local**

Tesi que presenta Montserrat Jardí Anguera, per optar al títol de
doctora en Història de l'Art dins del programa
Vies de recerca en la Història de l'Art (1999-2001)

Directora de la tesi: Dra. Mª Rosa Terés Tomàs
Professora titular d'Història de l'Art
Universitat de Barcelona

Volum II

Febrer 2006

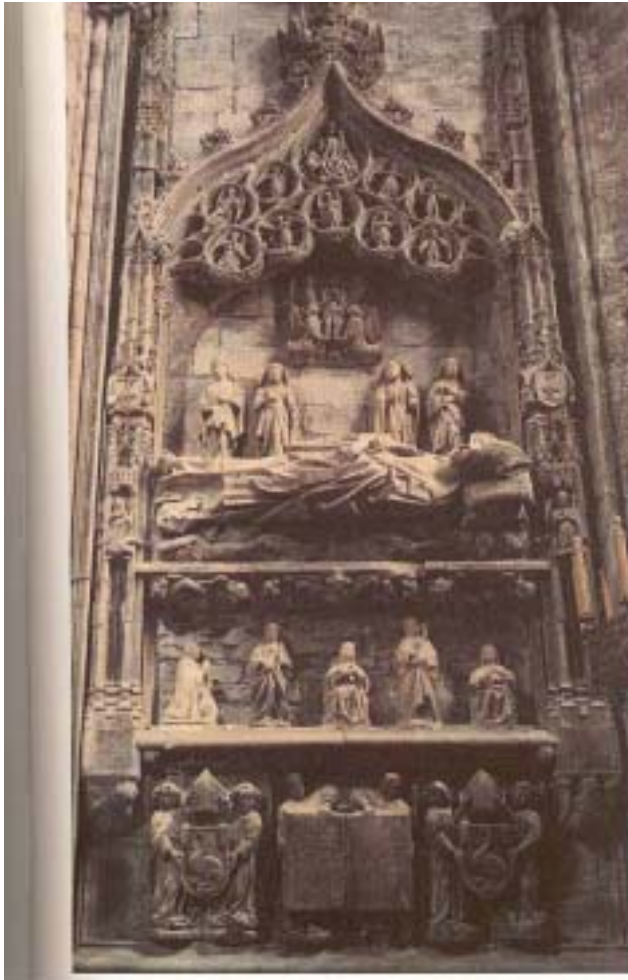
2. Apèndix gràfic

Llistat d'Il·lustracions

- [fig. 1] Anònim. Sepulcre del bisbe Bernat Pau (1457).
[figs. 2-9] Gabriel Guàrdia i altres. Sant Enterrament. Antiga Col·legiata de Santa.
[fig. 10] Anònim. Detall de Sant Joan Evangelista.
[fig. 11] Giotto. Christmas Miracle at Greccio.
[fig. 12] Maqueta del projecte Bassegoda-Sagnier.
[fig. 13] Planta de la Seu de Barcelona.
[fig. 14] Antoni i Joan Claperós. Clau de volta. Devallament.
[fig. 15] Antoni i Joan Claperós. Clau de volta. Bodes de Canà.
[fig. 16] Joan Claperós. Clau de volta. Resurrecció.
[fig. 17] Pere Joan. Grup de la Mare de Déu de la Misericòrida.
[fig. 18] L'Orant de la Mare de Déu de Sales.
[fig. 19] Antoni i Joan Claperós. Sant Pau.
[fig. 20] Cercle dels Claperós (atribuït). Sant Miquel Arcàngel.
[fig. 21] Cercle dels Claperós (atribuït). Santa Eulàlia.
[fig. 22] Ruïnes del castell de Centelles.
[fig. 23] Antoni i Joan Claperós. Clau de volta de Sant Jordi i la princesa.
[fig. 24] Joan Claperós. Antiga Sala Capitular.
[fig. 25] Joan Claperós i Antoni "lo manor". Portal Major.
[fig. 26] Plànol d'Alemanya.
[fig. 27] Carrer dels Mercaders al plànol de la xarxa urbana de Barcelona.
[fig. 28] Convent de Santa Caterina segons un dibuix de P. Blanchard.
[fig. 29] Excavacions arqueològiques a l'antic convent de Santa Caterina.
[fig. 30] Relleu procedent del convent de Santa Caterina.
[figs. 31-34] Detall dels pinacles del cor de la catedral de Barcelona.
[fig. 35] Miquel Luch. Retaule de Tots els Sants.
[fig. 36] Esquema del retaule de Sant Antoni dels paraires.
[fig. 37-38] Miquel Luch. Retaule de l'església parroquial de Premià de Dalt.
[fig. 39] Bernat Goffer (atribuït). Sant Pere. Retaule de Premià de Dalt.
[fig. 40] Bernat Goffer (atribuït). Sant Pau. Retaule de Premià de Dalt.
[figs. 41-44] Miquel Luch. Pietat.
[fig. 45] Rodrigo Alemán. Cadirat baix del cor de la catedral de Toledo.
[fig. 46] Simón de Colonia? Relleu de la Nativitat.
[fig. 47] Detall de la Nativitat. Convent de Sant Francesc de Valladolid.
[fig. 48] Paisatge. Convent de Sant Francesc de Valladolid.
[fig. 49] Tilman Riemenschneider. Retaule de l'església de Maria Magdalena.
[fig. 50] Gil de Bravante (atribuït). Resurrecció de Llätzer.
[fig. 51] Miquel Luch. Maria Magdalena. Retaule de Tots els Sants (Detall).
[fig. 52] Miquel Luch. Crist camí del Calvari. Retaule de Premià de Dalt (Detall).
[fig. 53] Miquel Luch. *Maiestas Domini*. Retaule de Tots els Sants (Detall).
[fig. 54] Miquel Luch. Crucifixió de Sant Pere. Retaule de Premià de Dalt (Detall).
[fig. 55] Miquel Luch. Un miracle. Retaule de Premià de Dalt (Detall).
[fig. 56] Miquel Luch. Crist (Detall).
[fig. 57] Miquel Luch. Àngel (Detall).
[fig. 58] Miquel Luch. Àngel (Detall). Retaule de Tots els Sants (Detall).
[fig. 59] Miquel Luch. Primer registre. Retaule de Tots els Sants (Detall).

- [fig. 60] Miquel Luch. Jesús camina sobre les aigües. Retaule de Premià de Dalt.
- [fig. 61] Portal de l'Anunciació segons un dibuix del segle XIX
- [fig. 62] Joan Casel. Portal de l'Anunciació. Catedral de València.
- [fig. 63] Joan Casel. Portal de l'Anunciació. Detall.
- [fig. 64] Joan Casel. Portal de l'Anunciació. Detall.
- [fig. 65] Joan Casel. Portal de l'Anunciació. Detall.
- [fig. 66] Joan Casel. Portal de l'Anunciació.
- [fig. 67] Francí Gomar. Detall del retaule de la Verge dels Consellers.
- [fig. 68] Misericòrdia del cor de la catedral de Barcelona. Epístola 26.
- [fig. 69] Misericòrdia del cor de la catedral de Barcelona. Epístola 28.
- [fig. 70] Misericòrdia del cor de la catedral de Barcelona. Epístola 29.
- [fig. 71] Misericòrdia del cor de la catedral de Barcelona. Epístola 30.
- [fig. 72] Misericòrdia del cor de la catedral de Barcelona. Epístola 31.
- [fig. 73] Misericòrdia del cor de la catedral de Barcelona. Evangeli 26.
- [fig. 74] Misericòrdia del cor de la catedral de Barcelona. Evangeli 28.
- [fig. 75] Misericòrdia del cor de la catedral de Barcelona. Evangeli 30.
- [fig. 76] Misericòrdia del cor de la catedral de Barcelona. Evangeli 31.
- [fig. 77] Joan Casel. Clau de volta amb la Mare de Déu de la Misericòrdia.
- [fig. 78] Joan Casel. Clau de volta amb la l'evangelista Sant Mateu.
- [fig. 79] Joan Casel. Clau de volta amb l'evangelista Sant Lluc.
- [fig. 80] Joan Casel. Clau de volta amb l'evangelista Sant Joan.
- [fig. 81] Joan Casel (atribuït). Portal de la capella de la Llotja de València.
- [fig. 82] Pere Oller. Retaule major de la Seu de Vic.
- [fig. 83] Pere Joan. Retaule Major de la Seu de Tarragona.
- [fig. 84] Retaule de la Verge de Perpinyà.
- [fig. 85] Retaule de la Mare de Déu.
- [fig. 86] Retaule de Sant Romà de Can Sanromà a Tiana (Maresme)
- [fig. 87] Retaule dedicat a sant Sebastià
- [fig. 88] Ainé Bru. Retaule de Sant Cugat. Detall de Sant Guerrer.
- [fig. 89] Ainé Bru. Retaule de Sant Cugat. Detall de la degollació de Sant Cugat.
- [fig. 90] Retaule de Sant Cebrià. Església parroquial de Tiana.
- [fig. 91] Jaume Forner. Detall del retaule de Santa Agnès de Magallanes.
- [fig. 92] Pere Duran. Retaule de Sant Sebastià i Santa Tecla.
- [fig. 93] Giralt Spirinch. Retaule de l'altar major de Sant Cugat.
- [fig. 94] Pere Torrent i Alonso Rams. Retaule de Sant Joan de les Abadesses.
- [fig. 95] Pere Nunyes. Retaule de Sant Eloi dels Argenters.
- [fig. 96] Pere Torrent. Retaule de Sant Genís de Vilassar.
- [fig. 97] Esquema. Joan Romeu. Retaule de l'altar major de Sant Julià.
- [fig. 98] Esquema. Joan Troch de Brussel·les. Retaule de Sant Just i Pastor.
- [fig. 99] Esquema segons Manuel Trens. Retaule de Sant Vicenç de Mollet.
- [fig. 100] Esquema. Retaule de l'altar major de Sant Martí de Capella.
- [fig. 101] Joan Troch de Brussel·les. Retaule de la capella de Sant Fèlix.
- [fig. 102] Joan Romeu. Retaule de Sant Julià d'Argentona.
- [fig. 103] Retaule de Sant Martí de Provençals.
- [fig. 104] Retaule de l'esglesia parroquial de Sant Vicenç de Mollet del Vallès.
- [fig. 105] Joan Dartrica. Retaule major de Sant Feliu de Girona (reconstrucció).
- [fig. 106] Retaule de retaule de Sant Martí de Capella
- [fig. 107] Alonso Rams. Sant Joan Baptista. Retaule de Sant Joan de les Abadesses.
- [fig. 108] Alonso Rams. Sant Joan Evangelista. Retaule de Sant Joan de les Abadesses.

- [fig. 109] Giralt Sprinch. Sant Cugat. Retaule de l'altar major de Sant Cugat.
- [fig. 110] Pere Torrent. Sant Genís de Vilassar.
- [fig. 111] Detall de Sant Julià al retaule de Sant Julià d'Argentona.
- [fig. 112] Sant Pere. Església parroquial de Vilanova de la Roca del Vallès.
- [fig. 113] Detall de Sant Vicenç. Església de Sant Vicenç de Mollet del Vallès.
- [fig. 114] Detall de Sant Sever. Retaule de l'Hospital de Sant Sever de Barcelona.
- [fig. 115-116] Retaule procedent de la capella de l'Hospital de Sant Sever de Barcelona.
- [fig. 117] Matheu d'Anvers. Sant Joan Baptista. Església del Salvador de Valladolid.
- [fig. 118] Sant Nicolau. Retaule de Sant Nicolau de Burgos.
- [fig. 119] Saltiri de Cantarell.
- [fig. 120] Saltiri d'Utrecht (segle IX)
- [fig. 121] Orgue procedent de Sant Francesc d'Assís.
- [fig. 122] Pere Serra. Taula de la Mare de Déu.
- [fig. 123] Pere Serra. Detall de la taula de la Mare de Déu.
- [fig. 124] Jan van Eyck. L'anyell místic.
- [fig. 125] Orgue de peu. Casa Dalmases.
- [fig. 126] Orgue de Coll. Casa Dalmases.
- [fig. 127] Sant Vicenç Màrtir. Església parroquial de Sant Vicenç d'Àger.
- [fig. 128-139] Sarges procedents de l'orgue de la Seu d'Urgell.

[fig. 1] Anònim
Sepulcre del bisbe Bernat Pau (1457)
Alabastre
1460-1470
Seu de Girona
(Fotografia ap. DALMASES-JOSÉ PITARCH, 1984, p. 249)

[fig. 2]
Detall de la Mare de Déu
Terra cuita

[fig. 3] Gabriel Guàrdia i altres
Sant Enterrament provinent de l'antiga Col·legiata de Santa
Anna de Barcelona
Fusta i terra cuita
Darrer quart del segle XV
Actualment al Museu Diocesà de Barcelona, núm. de inv. 411-
417.
(Fotografia ap. AA.DD., MILLENVM, 1989, p. 385)

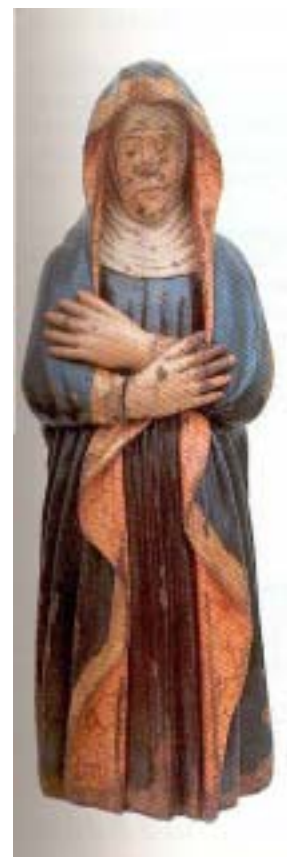

[fig. 4] Detall de Maria Magdalena
Terra cuita

[fig. 5] Detall de Maria Salomé
Fusta

[fig. 6] Detall de Maria Cleofàs
Fusta

[fig. 7] Sant Joan Evangelista
Terra cuita

[fig. 8] Detall de Nicodem
Fusta

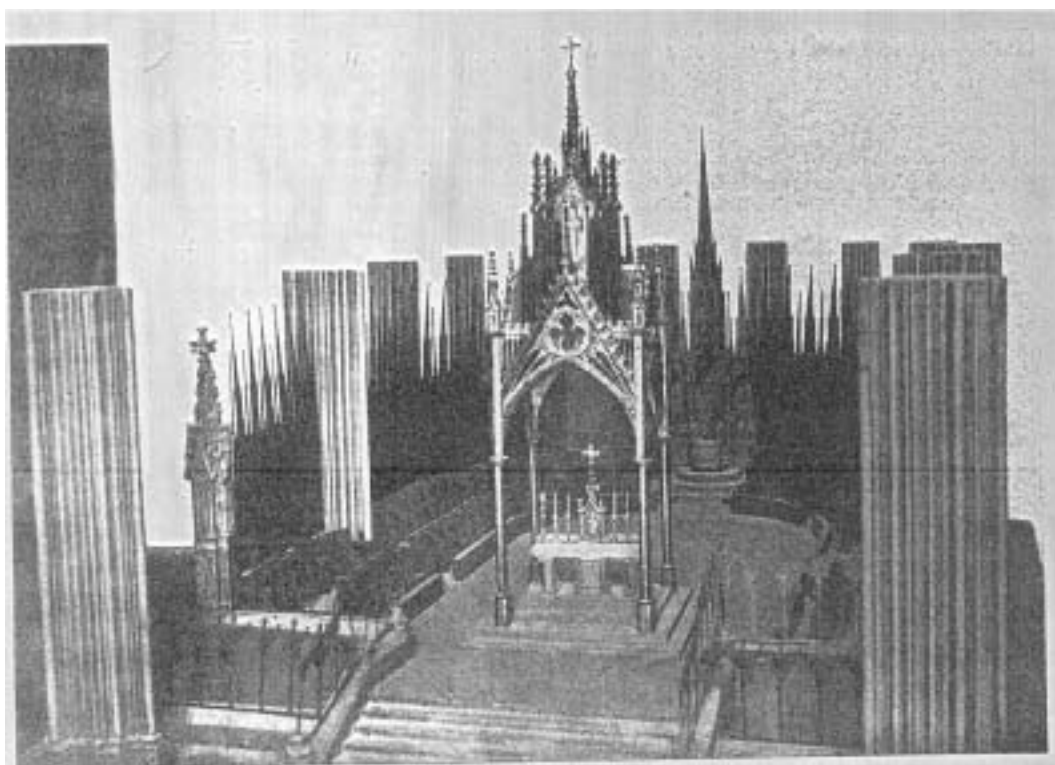
[fig. 9] Detall de Crist jacent
Fusta

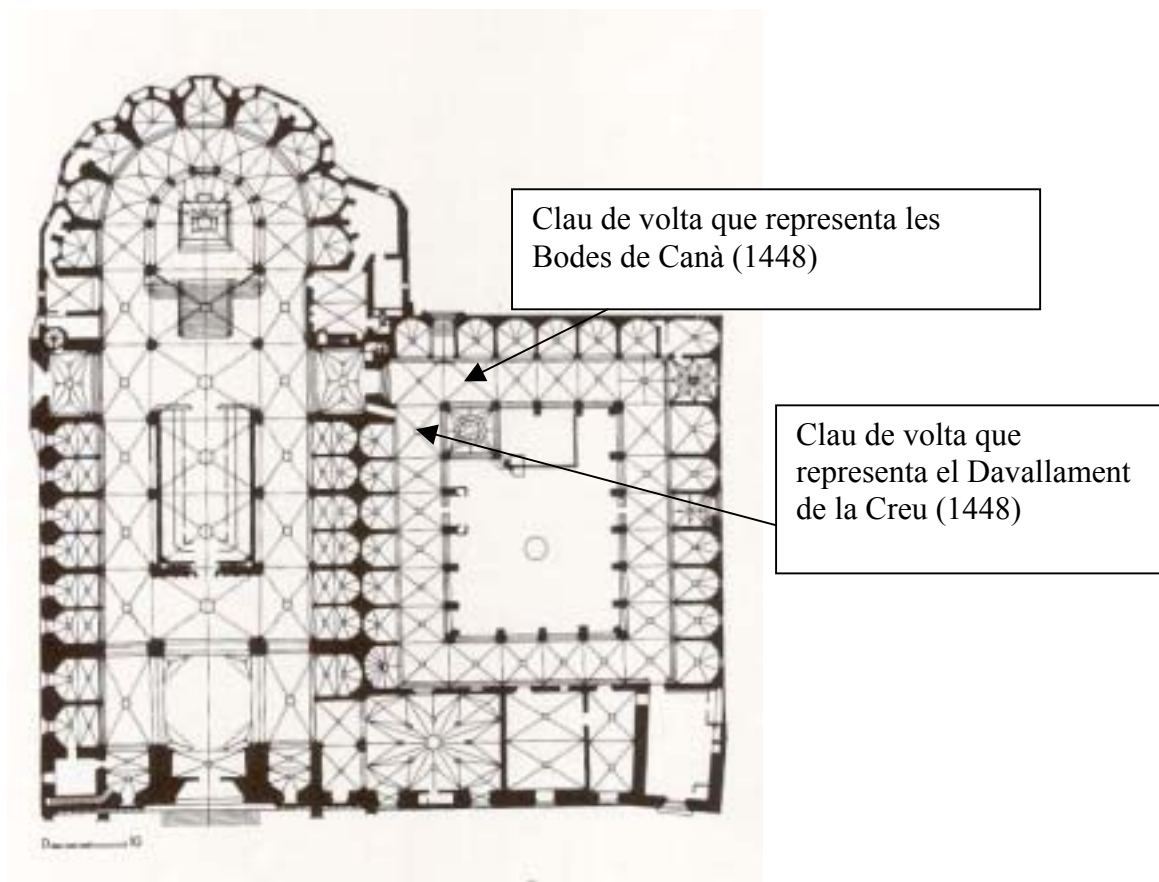
[fig. 10] Anònim
Detall de Sant Joan Evangelista
(Forma part del grup del Sant Enterrament de Vic)
Fusta
Segona meitat del segle XV
Museu Episcopal de Vic
(Fotografia ap. DALMASES-JOSÉ PITARCH,
1984, p. 247)

[fig. 11] Giotto
Christmas Miracle at Greccio
1297
Sant Francesc d'Assís
(Fotografia ap. JUNG, 2000, p. 628).

[fig. 12] Maqueta del projecte Bassegoda-Sagnier, vers el trasllat del cor de la seu de Barcelona al presbiteri.
(Fotografia ap. FOLCH I TORRES-BENET-GIFREDA, 1929, p. 2).

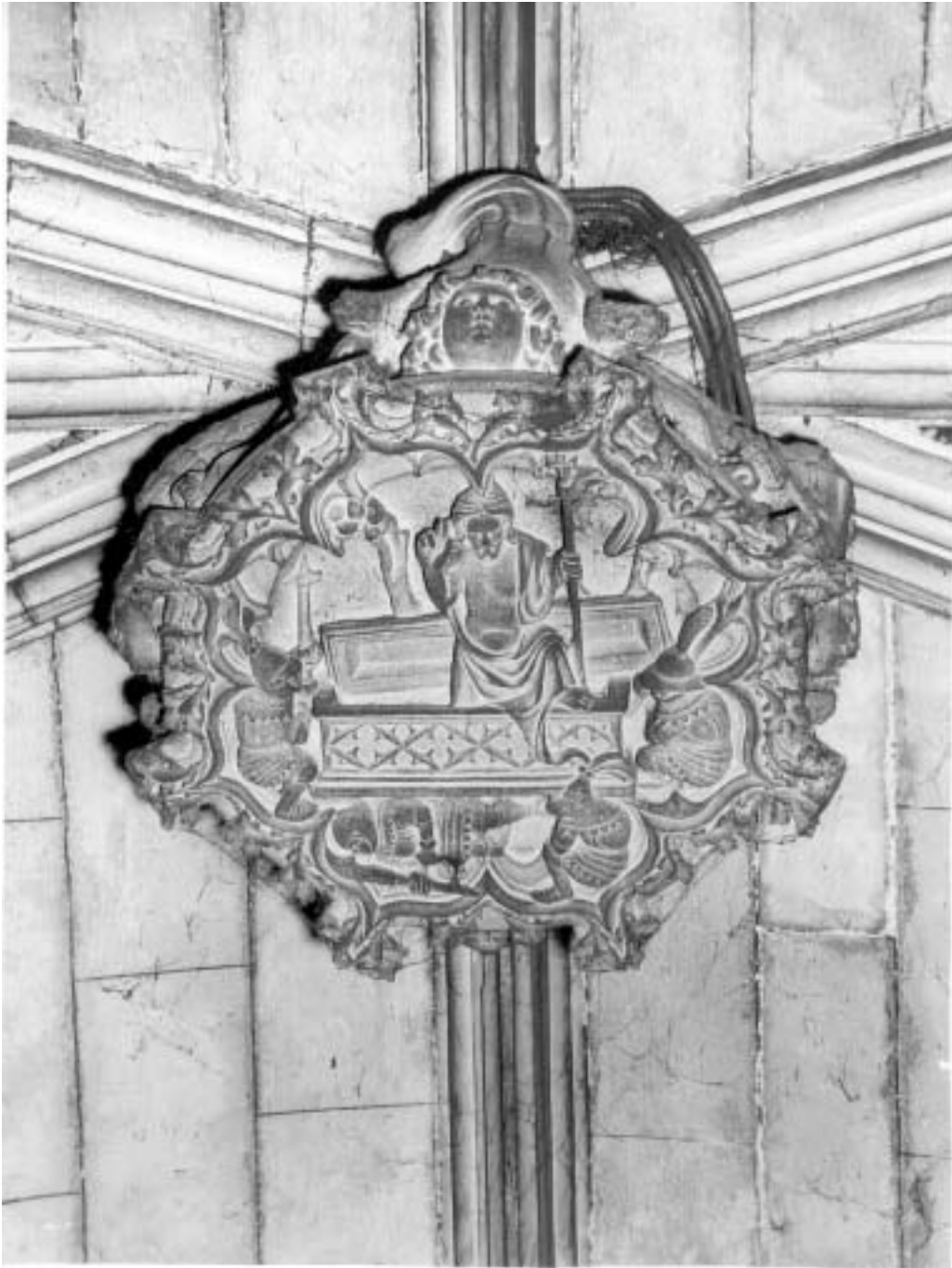
[fig. 13] Planta de la Seu de Barcelona segons Elias Rogent (Fotografia ap. DALMASES-JOSÉ PITARCH, 1984, p. 61)

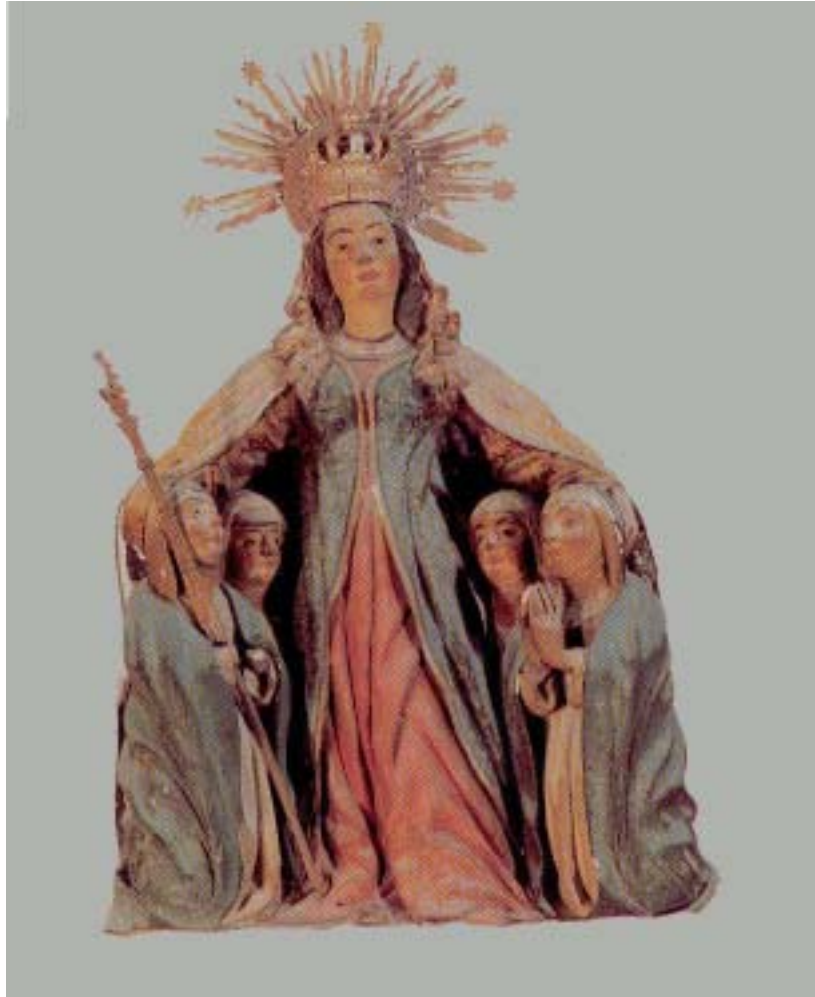
[fig. 14] Antoni i Joan Claperós
Clau de volta. Davallament. Claustre de la catedral de Barcelona
Relleu en pedra
1448
Claustre de la catedral. Ala paral·lela a l'església
(Clixé Institut Amatller d'Art Hispànic, Arxiu Mas, clixè CB-1214 [1930])

[fig. 15] Antoni i Joan Claperós
Clau de volta, Bodes de Canà. Claustre de la catedral de Barcelona
Relleu en pedra
1448
Claustre de la catedral. Ala del costat del portal de la Pietat
(Clixé Institut Amatller d'Art Hispànic, Arxiu Mas, clixè CB-1255 [1930])

[fig. 16] Joan Claperós
Clau de volta, Resurrecció. Catedral de Barcelona, portal major
Relleu en pedra
1455
Portal major de la catedral de Barcelona
(Clixé Institut Amatller d'Art Hispànic, Arxiu Mas, clixè CB-732 [1930])

[fig. 17] Pere Joan
Grup de la Mare de Déu de la Misericòrida
Terra cuita policromada
1426-1430
Monestir cistercenc de santa Maria de Vallbona de les Monges (Urgell)
(Fotografia ap. MANOTE, 1989, p. 378)

[fig. 18] L'Orant de la Mare de Déu de Sales
Terra cuita
Finals segle XV
Ermita de la Mare de Déu de Sales de Viladecans (Baix Llobregat)
(Fotografia ap. JARDÍ, 1998, p. 154-155)

[fig. 19] Antoni i Joan Claperós
Sant Pau
Terra cuita
1458-1460
Museu de la Seu de Girona
Procedent del portal dels Apòstols de la seu de Girona
(Fotografia ap. DALMASES-JOSÉ PITARCH, 1984, p. 204)

[fig. 20] Cercle dels Claperós (atribuït)
Sant Miquel Arcàngel
Escultura en pedra
Mitjan segle XV
Museu Nacional d'Art de Catalunya
(Fotografia ap. FARRÉ, 1983, p. 88)

[fig. 21] Cercle dels Claperós (atribuït)
Santa Eulàlia
Terra cuita amb restes de policromia
Mitjan segle XV
Museu de la Catedral de Barcelona
(Fotografia ap. LIAÑO, s/d, contraportada)

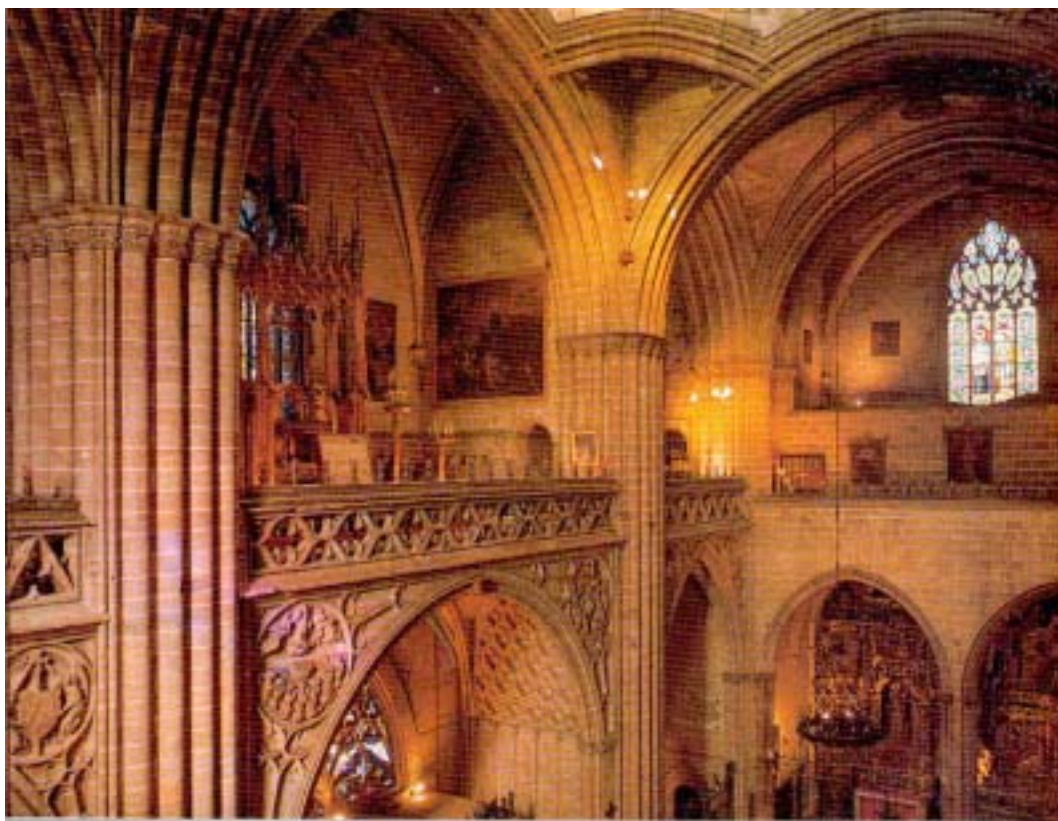
[fig. 22] Ruïnes del castell
de Centelles
Sant Martí de Centelles
(Osona)
(Fotografia ap. GEC)

[fig. 23] Antoni i Joan Claperós
Clau de volta de Sant Jordi i la princesa
Escultura en pedra
1448-1449
Brollador del claustre de la catedral de Barcelona
(Fotografia ap. DALMASES-JOSÉ PITARCH, 1984, p. 205)

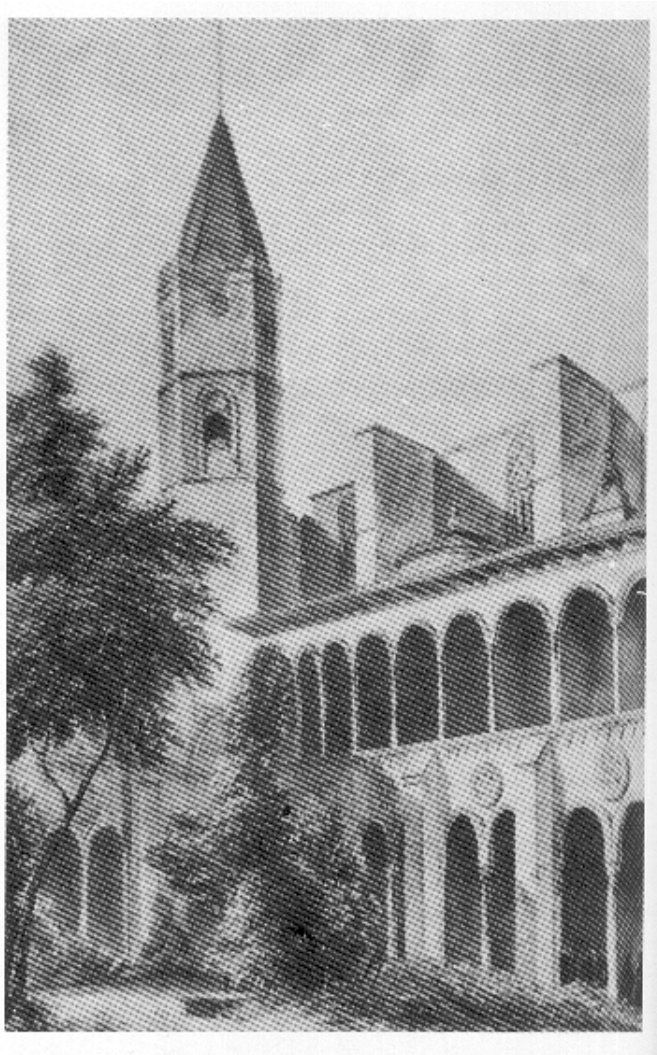
[fig. 24] Joan Claperós
Catedral de Barcelona
1451-1455
Antiga Sala Capítular, avui capella del Santíssim
i de Sant Oleguer
(Fotografia ap. TERÉS, 1994, p. 501)

[fig. 25] Joan Claperós i Antoni “lo manor”.
Portal Major sota la tribuna amb el cicle de la Resurrecció
Escultura en pedra
1455-1456
Catedral de Barcelona
(Fotografia ap. LIAÑO, sense data, p. 13)

[fig. 26] Plànol d'Alemanya (GEC)

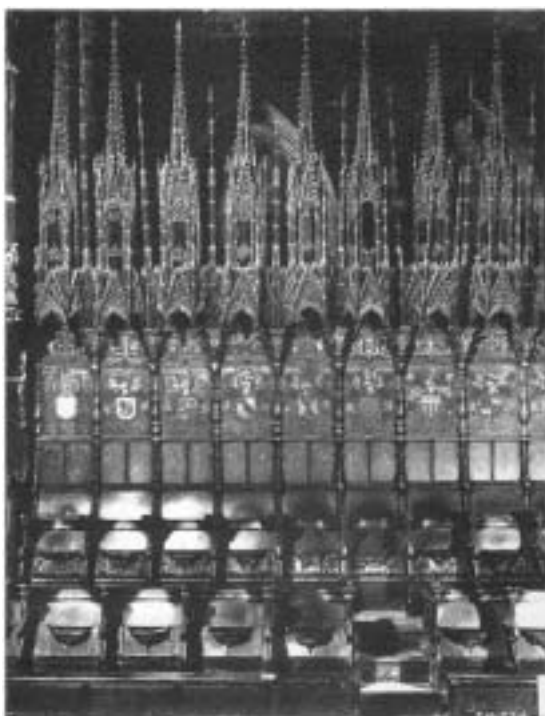
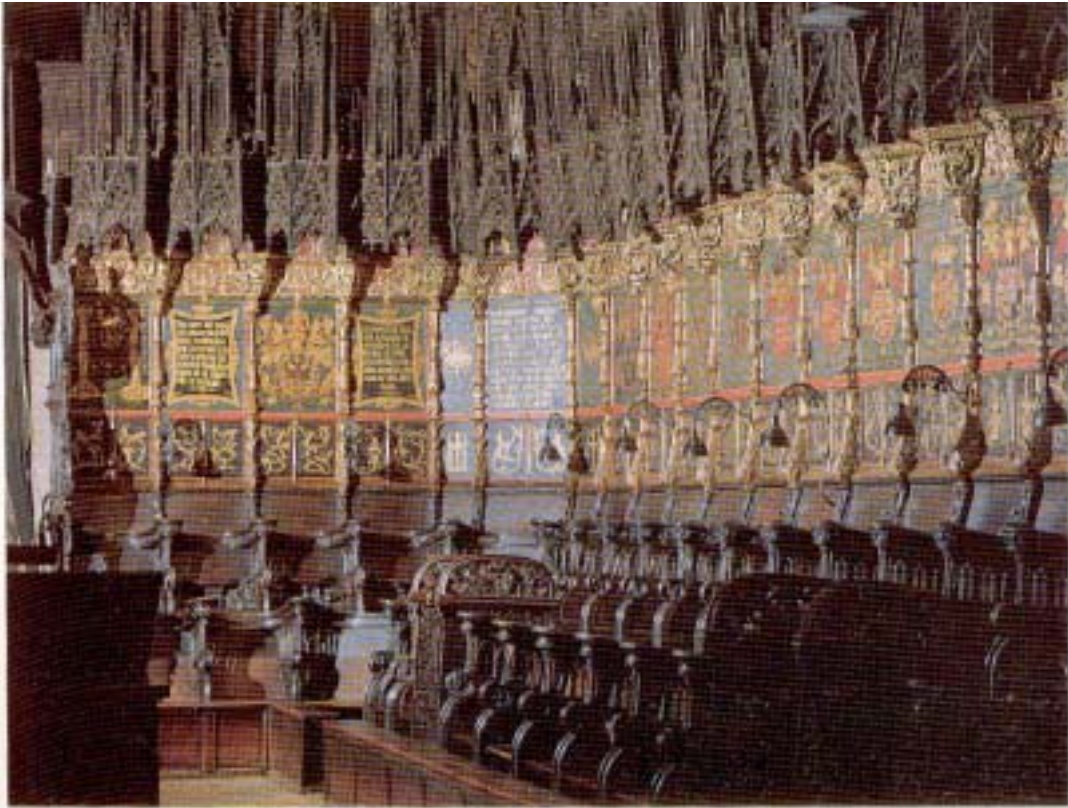

[fig. 28] Convent de Santa Caterina
segons un dibuix de P. Blanchard
(Fotografia ap. GEC)

[fig. 29] A dalt: Excavacions arqueològiques a l'antic convent de Santa Caterina.

[fig. 30] A l'esquerra: Epifania de la mort
Relleu procedent de les excavacions de 1999.
(Fotografia ap. RICART, 1999, p. 5)

[fig. 31] Miquel Luch/Joan Frederic
Antoni Carbonell/Pere Torrent
Detall dels pinacles del cor de la
catedral de Barcelona

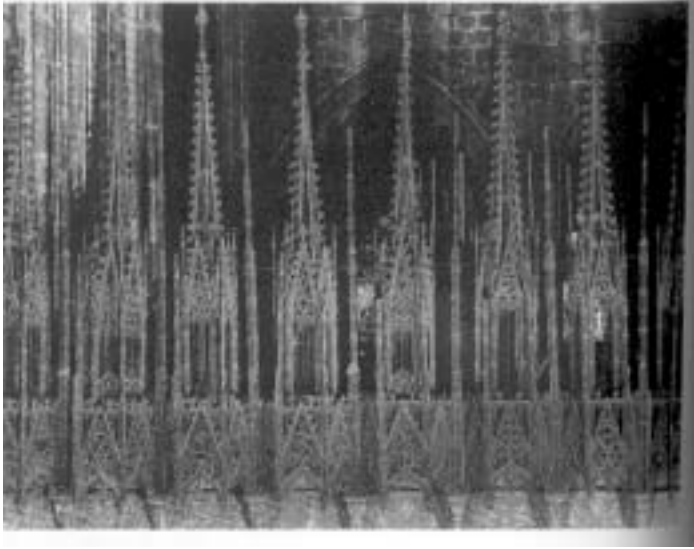
Roure

1483-1511

Catedral de Barcelona

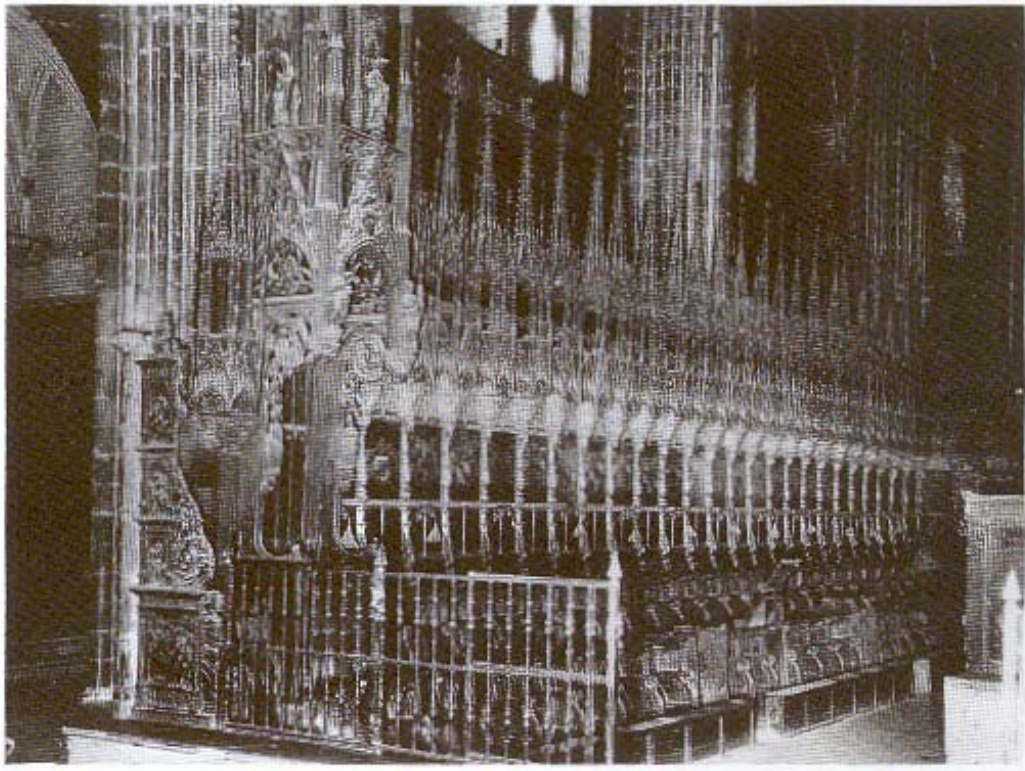
A dalt: (Fotografia ap. Liaño, s/d, p.
27)

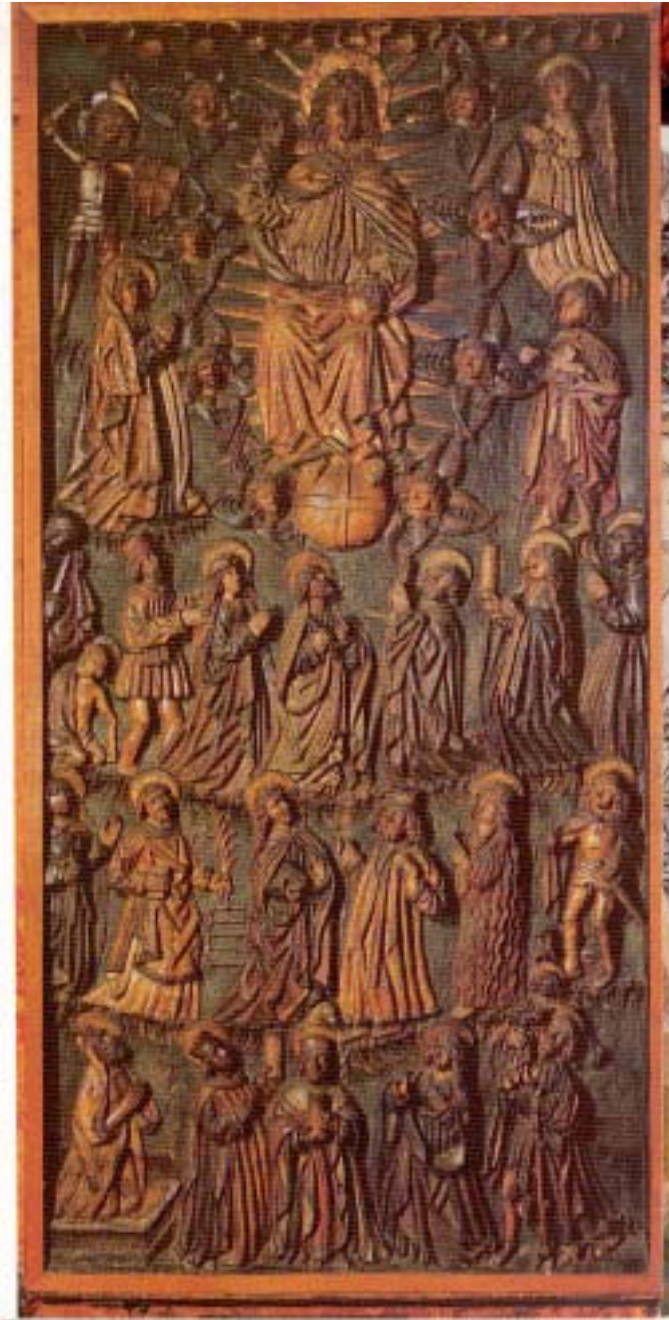
[fig. 32] A l'esquerra: (Clixé Institut
Amatller d'Art Hispànic, Arxiu Mas,
clixè CB-854 [1906])

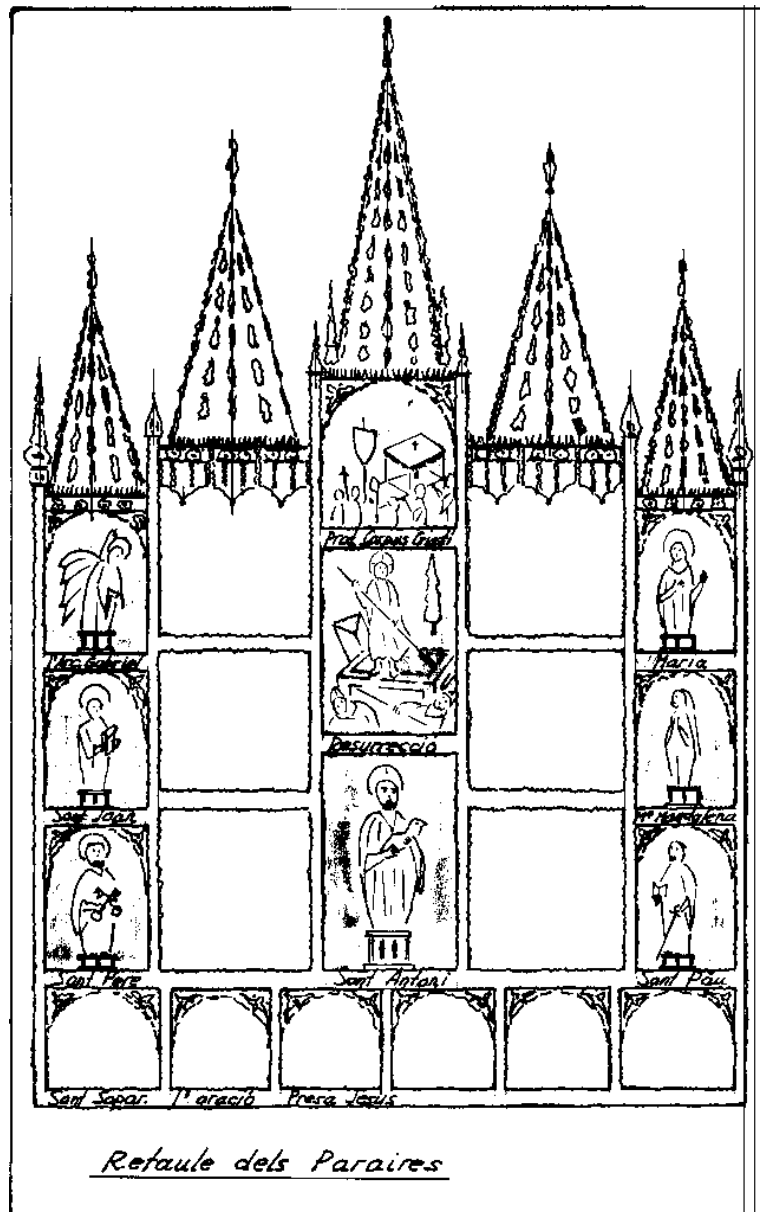
[fig. 33] Miquel Luch/Joan Frederic
Frederic
Antoni Carbonell/Pere Torrent
Detall dels pinacles del cor de
la catedral de Barcelona
Roure
1483-1511
Catedral de Barcelona
A l'esquerra: (Clixé Institut
Amatller d'Art Hispànic, Arxiu
Mas, CB-1050 [1930])

[fig. 34] A baix: (Clixé Institut
Amatller d'Art Hispànic, Arxiu
Mas, CB-853 [1930])

[fig. 35] Miquel Luch
Retaule de Tots els Sants
Roure
1489
Museu de la Catedral de Barcelona
(Fotografia ap. Liaño, s/d, p. 27)

[fig. 36] Esquema segons Joan Jardí
Miquel Luch i Joan Frederic
Retaul de Sant Antoni amb sis imatges per a la capella dels paraires al
convent de Sant Agustí de Barcelona
1489
Destruït al segle XVIII o abans

[fig. 37] Miquel Luch
Retaule de l'altar major de l'església parroquial de Premià de Dalt
Fusta policromada
1487
Destruït el 1936
(Clixé AHCB, Fons. M. J. Mas, clixè D-12.280)

[fig. 38] Miquel Luch
Detall del retaule de l'altar major de l'església parroquial de Premià de Dalt
Fusta policromada
1487
Destruït el 1936
(Clixé AHCB, Fons. M. J. Mas, clixè D-12.281)

[fig. 39] Bernat Goffert (atribuït)
Sant Pere. Detall de la porta del retaule de
l'altar major de l'església parroquial de Premià
de Dalt.
Pintura sobre fusta. Tremp, pà d'or, puntejat,
estofat.
1496
Destruït el 1936
(Clixé ADB, AM: (1956) 38080)

Al llibre obert s'hi pot llegir "TVESPE
TRVSET SUPER HANCH" a la plana de
l'esquerra, i "PETRAH EDIFICA BOFCCLE
SIAHAE" a la plana de la dreta.

[fig. 40] Bernat Goffer (atribuït)
Sant Pau. Detall de la porta del retaule de
l'altar major de l'església parroquial de Premià
de Dalt.

Pintura sobre fusta. Tremp, pà d'or, puntejat,
estofat.

1496

Destruït el 1936

(Clixé ADB, AM: G. 38079 (1956))

[fig. 41] Miquel Luch
Pietat
Roure
1483-1490 (atribuït)
Procedent del timpà del portal de la Pietat
Museu de la Catedral de Barcelona
(Fotografia Maria Rosa Terés)

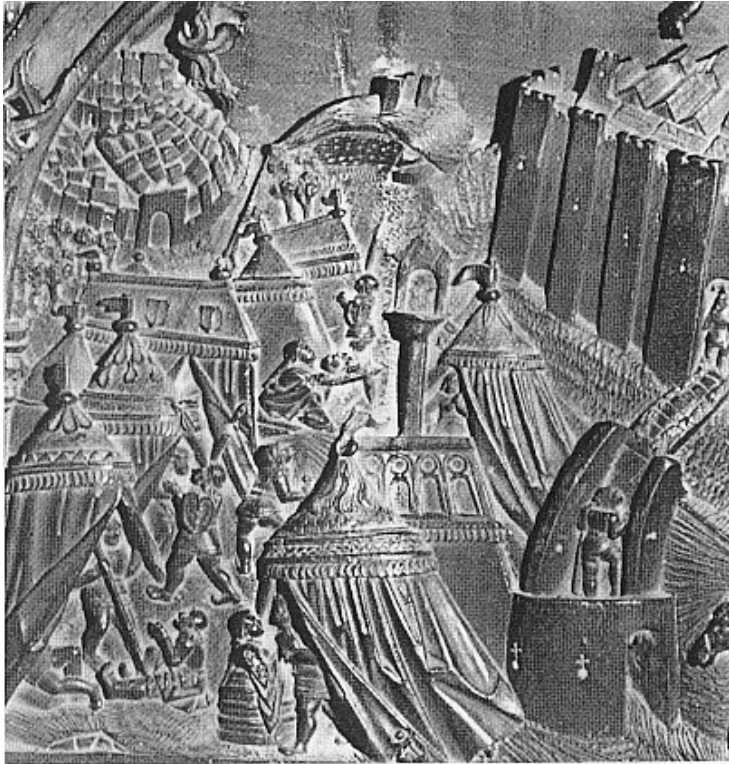
[fig. 42] Miquel Luch
Detall de la Pietat
Roure
1483-1490 (atribuït)
Procedent del timpà del portal de la Pietat
Museu de la Catedral de Barcelona
(Fotografia Maria Rosa Terés)

[fig. 43] Miquel Luch
Detall de la Pietat
Roure
1483-1490 (atribuït)
Procedent del timpà del portal de la Pietat
Museu de la Catedral de Barcelona
(Fotografia Maria Rosa Terés)

[fig. 44] Miquel Luch
Detall de la Pietat
Roure
1483-1490 (atribuït)
Procedent del timpà del portal de la Pietat
Museu de la Catedral de Barcelona
(Fotografia Maria Rosa Terés)

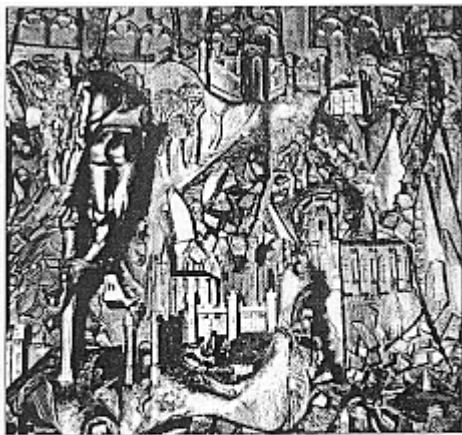
[fig. 45] Rodrigo Alemán
Cadirat baix del cor de la catedral de Toledo. Campanya de Granada
Roure
1489-1495
Catedral de Toledo
(Fotografia ap. Kraus, 1984, p. 176)

[fig. 46] Simón de Colonia?
Relleu de la Nativitat
Capella del conestable de Castella, Pedro Fernández de Velasco
1490
Baix relleu
Catedral de Burgos
(Fotografia ap. DIDIER, 2001, p. 130)

[fig. 47] Detall de la Nativitat
Retaule procedent de l'Antic Convent de
Sant Francesc de Valladolid
Segle XVI
Baix relleu
Museo Nacional de Escultura de Valladolid
(Fotografia ap. DIDIER, 2001, p. 137)

[fig. 48] Paisatge
Retaule procedent de l'Antic Convent de
Sant Francesc de Valladolid
Segle XVI
Baix relleu
Museo Nacional de Escultura de Valladolid
(Fotografia ap. DIDIER, 2001, p. 138)

[fig. 49] Tilman Riemenschneider
Retaule de l'església de Maria Magdalena
1490
Baix relleu
Münnerstadt (Baviera)
(Fotografia ap. CHAPUIS, 2003, p. 215)

[fig. 50] Gil de Bravante (atribuït)
Ressurrecció de Llätzer
Procedent de l'antic Hospital de Nuestra Señora de la Esperanza, San Lázaro y San Vicente de Huesca
1500
Baix relleu
Museo de Bellas Artes. Osca
(Fotografia ap. JANKE, 1993, p. 273)

[fig. 51] Miquel Luch
Maria Magdalena
Retaule de Tots els Sants (Detall)
Roure
1489
Museu de la Catedral de Barcelona
(Fotografia ap. Liaño, s/d, p. 27)

[fig. 52] Miquel Luch
Crist camí del Calvari
Retaule de l'altar major de l'església parroquial de Premià de Dalt (Detall)
Fusta
1487
Destruït el 1936
(Clixé AHCB, Fons. M. J. Mas, clixè D-12.280)

[fig. 53] Miquel Luch
Maiestas Domini
Retaule de Tots els Sants (Detall)
Roure
1489
Museu de la Catedral de Barcelona
(Fotografia ap. Liaño, s/d, p. 27)

[fig. 54] Miquel Luch
Crucifixió de Sant Pere
Retaule de l'altar major de l'església
parroquial de Premià de Dalt (Detall)
Fusta
1487
Destruït el 1936
(Clixé AHCB, Fons. M. J. Mas, clixè
D-12.280)

[fig. 55] Miquel Luch
Un miracle
Retaule de l'altar major de l'església
parroquial de Premià de Dalt (Detall)
Fusta
1487
Destruït el 1936
(Clixé AHCB, Fons. M. J. Mas, clixè
D-12.280)

[fig. 56] Miquel Luch
Crist (Detall)
Pietat
Roure
1483-1490 (atribuït)
Procedent del timpà del portal de la Pietat
Museu de la Catedral de Barcelona
(Fotografia Maria Rosa Terés)

[fig. 57] Miquel Luch
Àngel (Detall)
Pietat
Roure
1483-1490 (atribuït)
Procedent del timpà del
portal de la Pietat
Museu de la Catedral de
Barcelona
(Fotografia Maria Rosa
Terés)

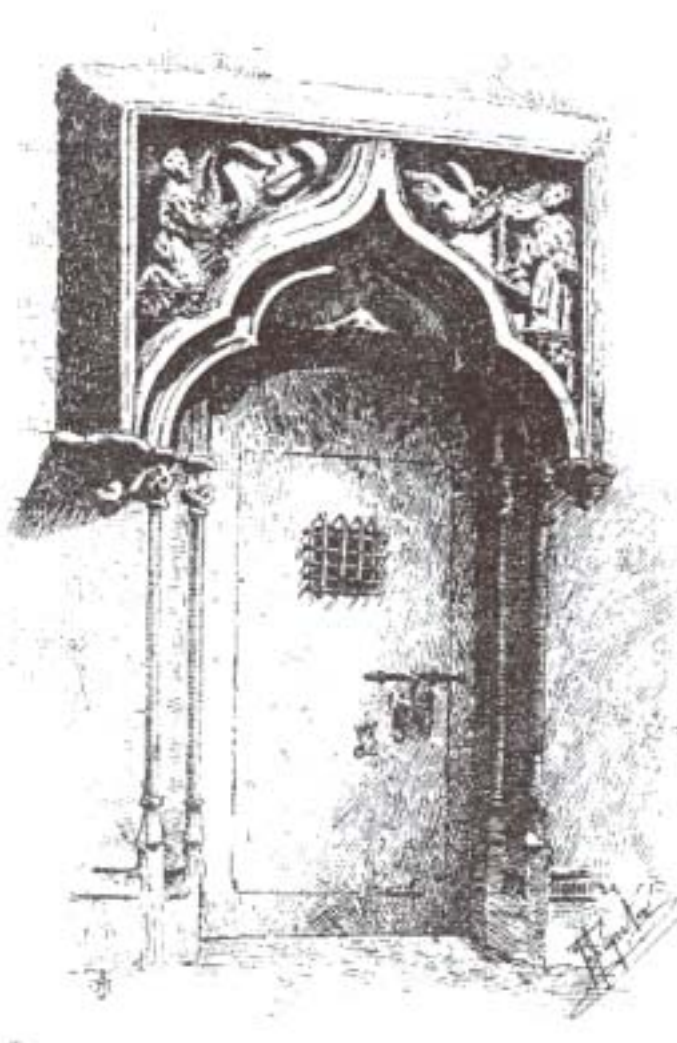

[fig. 58]
Miquel Luch
Àngel
Retaule de Tots els
Sants (Detall)
Roure
1489
Museu de la Catedral
de Barcelona
(Fotografia ap.
Liaño, s/d, p. 27)

[fig. 59]
Miquel Luch
Primer registre
Retaule de Tots els Sants (Detall)
Roure
1489
Museu de la Catedral de Barcelona
(Fotografia ap. Liaño, s/d, p. 27)

[fig. 60]
Miquel Luch
Jesús caminant sobre les aigües
Retaule de l'altar major de l'església parroquial
de Premià de Dalt (Detall)
Fusta
1487
Destruït el 1936
(Clixé AHCB, Fons. M. J. Mas, clixè D-12.280)

[fig. 61] Portal de l'Anunciació segons un dibuix del segle XIX
Sala Capitular de la catedral de València
(Fotografia ap. OÑATE, 1978, p. 24)

[fig. 62] Joan Casel
Portal de l'Anunciació
Sala Capitular de la catedral de València
Alabastre
1497
(Fotografia M. Escofet)

[fig. 63] Joan Casel
Portal de l'Anunciació. Detall.
Sala Capitular de la catedral de València
Alabastre
1497
(Fotografia M. Escofet)

[fig. 64] Joan Casel
Portal de l'Anunciació. Detall.
Sala Capitular de la catedral de València
Alabastre
1497
(Fotografia M. Escofet)

[fig. 65] Joan Casel
Portal de l'Anunciació. Detall.
Sala Capitular de la catedral de València
Alabastre
1497
(Fotografia M. Escofet)

[fig. 66] Joan Casel
Portal de l'Anunciació.
Sala Capitular de la catedral de València
Alabastre
1497
(Fotografia M. Escofet)

[fig. 67] Francí Gomar
Detall del marc del retaule de la Verge dels Consellers de Barcelona
Fusta
1443
Actualment al MNAC
(Fotografia, ap. ESPAÑOL, 2001, p. 288)

[fig. 68] Misericòrdia del cor de la catedral de Barcelona. Epístola 26
Camperols
1499
Cor de la catedral de Barcelona
(Fotografia ap. TERÉS, 1986, p. 83)

[fig. 69] Misericòrdia del cor de la catedral de Barcelona. Epístola 28
Daniel a la fosa dels lleons
1499
Cor de la catedral de Barcelona
(Fotografia ap. TERÉS, 1986, p. 84)

[fig. 70] Misericòrdia del cor de la catedral de Barcelona. Epístola 29
Lleó amb les seves cries
1499
Cor de la catedral de Barcelona
(Fotografia Institut Amatller d'Art Hispànic, clixè CB-944)

[fig. 71] Misericòrdia del cor de la catedral de Barcelona. Epístola 30
Escena pastorívola
1499
Cor de la catedral de Barcelona
(Fotografia ap. TERÉS, 1986, p. 84)

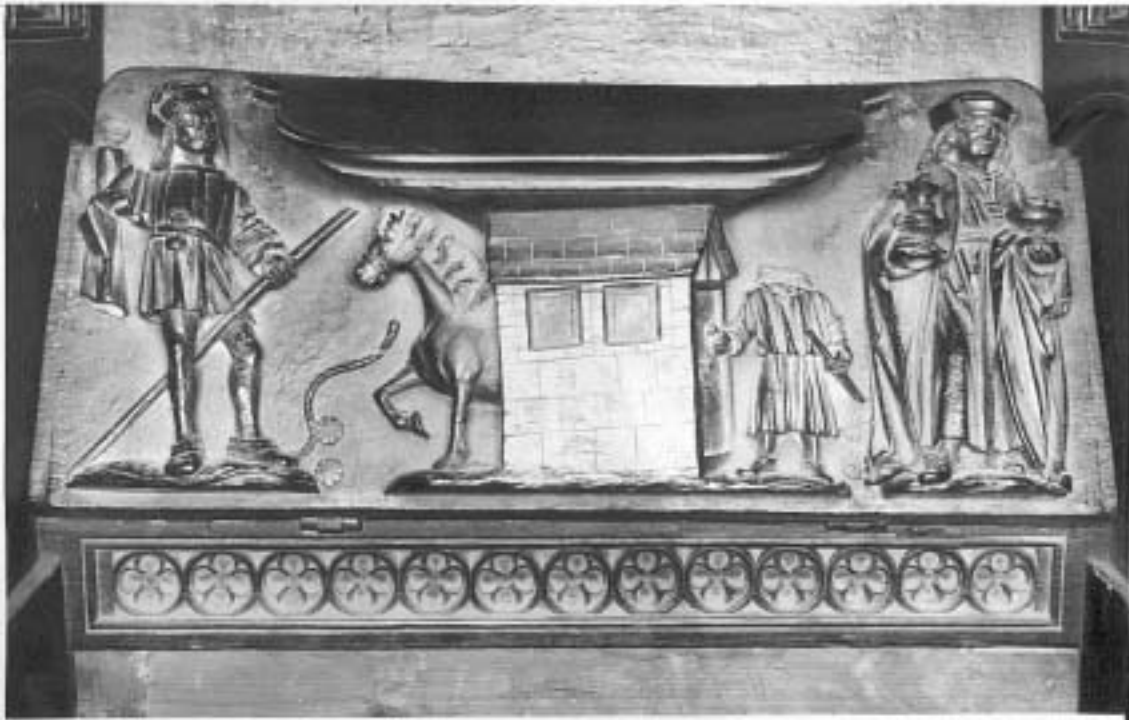
[fig. 72] Misericòrdia del cor de la catedral de Barcelona. Epístola 31
L'Antic i el Nou Testament
1499
Cor de la catedral de Barcelona
(Fotografia ap. TERÉS, 1986, p. 85)

[fig. 73] Misericòrdia del cor de la catedral de Barcelona. Evangeli 26
Intervenció d'una dona en una escena d'exorcisme
1499
Cor de la catedral de Barcelona
(Fotografia ap. TERÉS, 1986, p. 82)

[fig. 74] Misericòrdia del cor de la catedral de Barcelona. Evangeli 28
Escena amorosa
1499
Cor de la catedral de Barcelona
(Fotografia ap. TERÉS, 1986, p. 82)

[fig. 75] Misericòrdia del cor de la catedral de Barcelona. Evangeli 30
“Después que el cavallo es perdido, cerrades bien la establia”
1499
Cor de la catedral de Barcelona
(Fotografia Institut Amatller d’Art Hispànic, clixè CB-949)

[fig. 76] Misericòrdia del cor de la catedral de Barcelona. Evangeli 31
Baralla matrimonial
1499
Cor de la catedral de Barcelona
(Fotografia ap. TERÉS, 1986, p. 83)

[fig. 77] Joan Casel (atribuït)
Clau de volta amb la Mare de Déu de la Misericòrdia i els mercaders
Escultura en pedra
1486
Capella de la Llotja de València
(Foto: Manuel Jesús Ramírez)

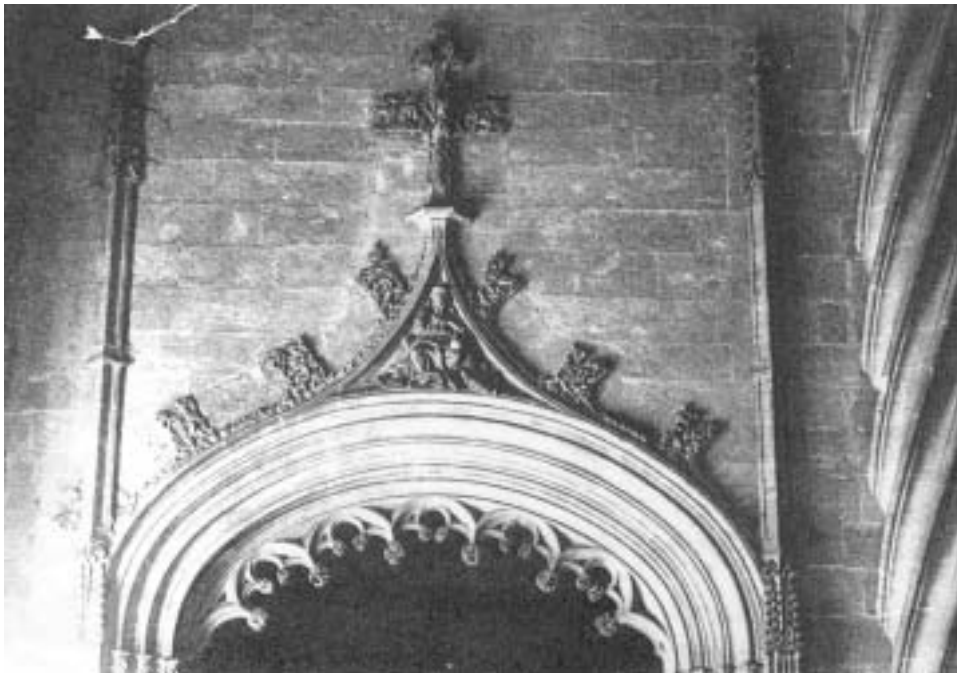
[fig. 78] Joan Casel (atribuït)
Clau de volta amb la l'evangelista Sant Mateu
Escultura en pedra
1486
Capella de la Llotja de València
(Foto: Manuel Jesús Ramírez)

[fig. 79] Joan Casel (atribuït)
Clau de volta amb l'evangelista Sant Lluc
Escultura en pedra
1486
Capella de la Llotja de València
(Foto: Manuel Jesús Ramírez)

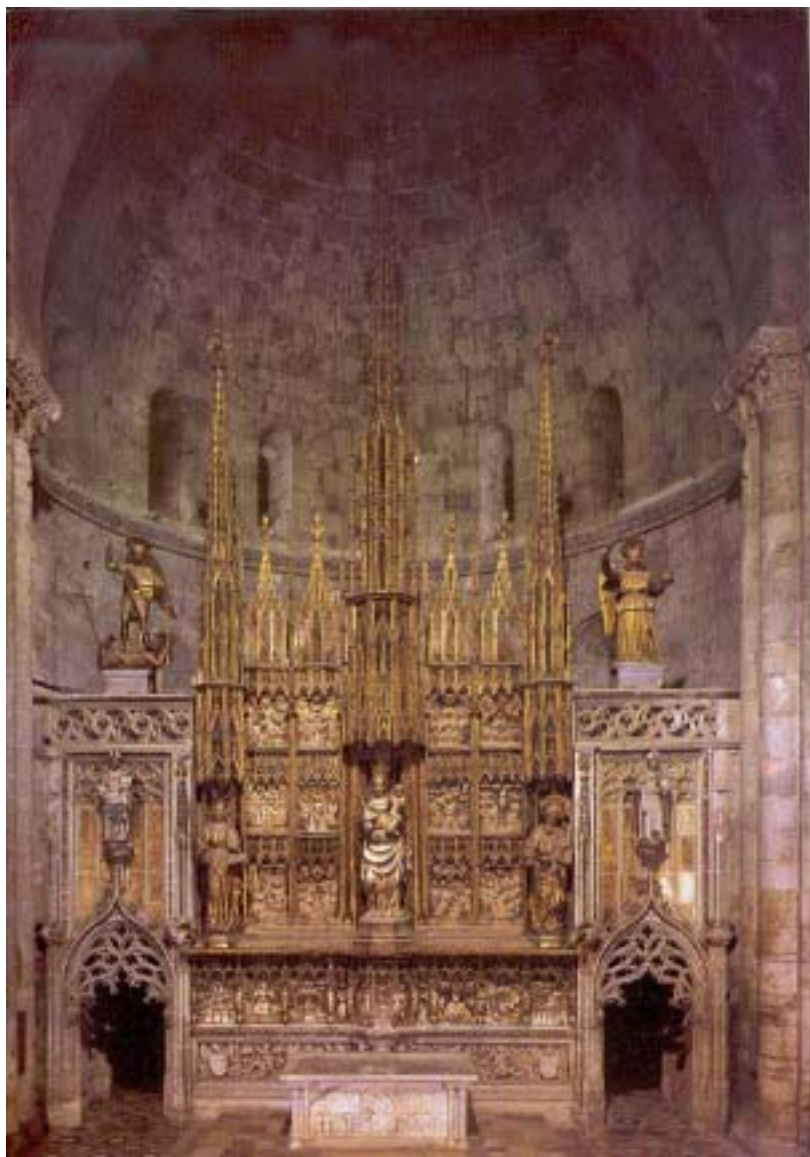
[fig. 80] Joan Casel (atribuït)
Clau de volta amb l'evangelista Sant Joan
Escultura en pedra
1486
Capella de la Llotja de València
(Foto: Manuel Jesús Ramírez)

[fig. 81] Joan Casel (atribuït)
Portal de la capella de la Llotja de València amb la representació del Sant Pare
Escultura en pedra
1486
Capella de la Llotja de València
(Clixé Institut Amatller d'Art Hispànic, Clixé Arxiu Gudiol V-210)

[fig. 82] Pere Oller
Retaule major de la Seu de Vic
Alabastre Policromat
1420-c. 1430
Vic. Seu.
(Fotografia ap. DALMASES-JOSÉ PITARCH, 1984, p. 195)

[fig. 83] Pere Joan
Retaule Major de la Seu de Tarragona
Conjunt
Alabastre policromat
1426-1436
Tarragona, Seu.
(Fotografia ap. DALMASES-JOSÉ PITARCH, 1984, p. 199)

[fig. 84] Retaule de la Verge de Perpinyà
Fusta policromada
Finals del segle XV o inicis del XVI
Perpinyà, església de Sant Jaume
(Fotografia ap. DALMASES-JOSÉ PITARCH, 1984, p. 254)

[fig. 85] Retaule de la Mare de Déu
Alabastre
Darrer quart del segle XV
Santa Maria de Castelló d'Empúries
(Fotografia ap. TERÉS, 1997, p. 313)

[fig. 86] Retaule de Sant Romà de la capella de Can Sanromà a Tiana (Maresme)
Segle XV
Destruït el 1936
(Fotografia ap. GUDIOL-ALCOLEA, 1987, p. 429)

[fig. 87] Retaule dedicat a sant Sebastià
Segle XV
Actualment al MNAC, núm. de inv. 15905
(Fotografia ap. GUDIOL-ALCOLEA, 1987, p. 434)

[fig. 88] Ainé Bru
Retaule de Sant Cugat
Detall de Sant Guerrer
Oli sobre taula
1502-1507
Barcelona, Museu Nacional d'Art de Catalunya
(núm. de inv. MNAC/MAC 64049)
Procedent de l'antic retaule major de Sant Cugat (Vallès Occidental)
(Fotografia ap. CORNUDELLA, 1998-1999, p. 45)

[fig. 89] Ainé Bru

Retable de Sant Cugat

Detall de la degollació de Sant Cugat

Oli sobre taula

1502-1507

Barcelona, Museu Nacional d'Art de Catalunya

Procedent de l'antic retable major de Sant Cugat (Vallès Occidental)

(Fotografia ap. CORNUDELLA, 1998-1999, p. 49)

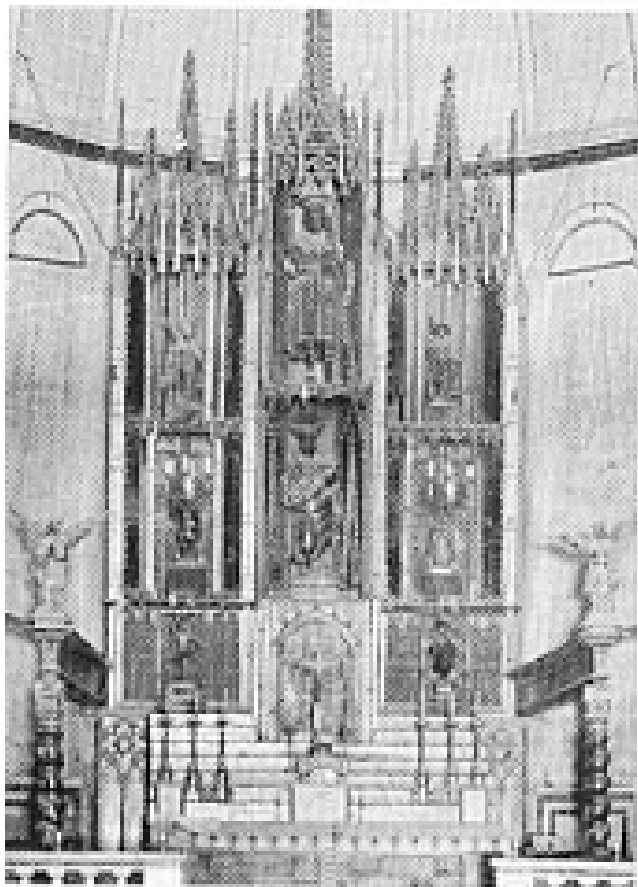
[fig. 90] Retaule de Sant Cebrià
Església parroquial de Tiana
(Fotografia ap. GUDIOL-ALCOLEA, 1987, p. 434)

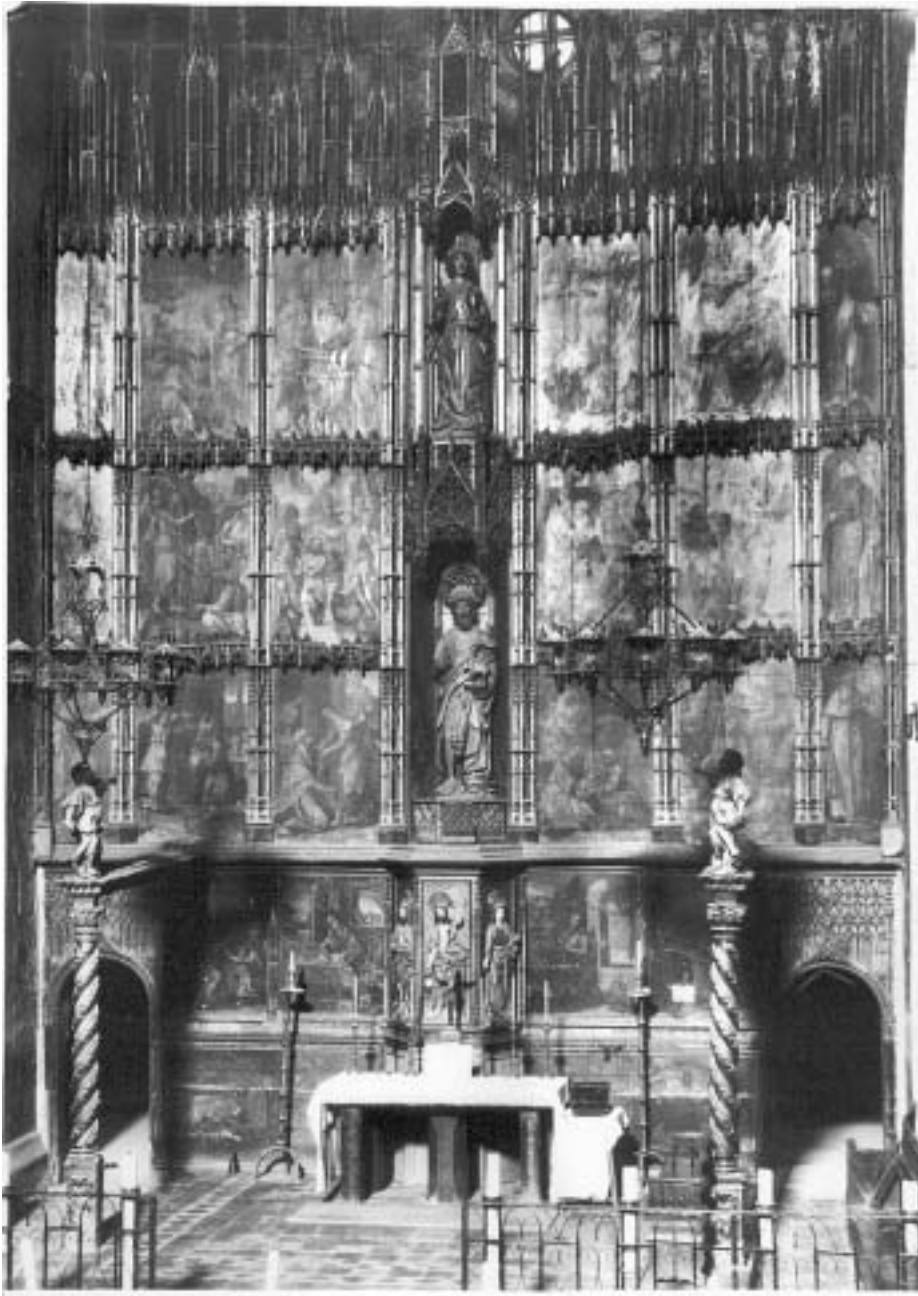
[fig. 91] Jaume Forner
Detall del retaule de Santa Agnès de Magallanes:
Santa Agnès refusa l'aliança matrimonial al fill del pretor
Trempl i oli sobre fusta
1535-1536
Museu Diocesà de Barcelona
(Fotografia, ap. GARRIGA, 1986, p. 148).

[fig. 92] Pere Duran
Retaule de Sant Sebastià i Santa Tecla
Catedral de Barcelona
(Fotografia, GUDIOL-ALCOLEA, 1987, p. 429)

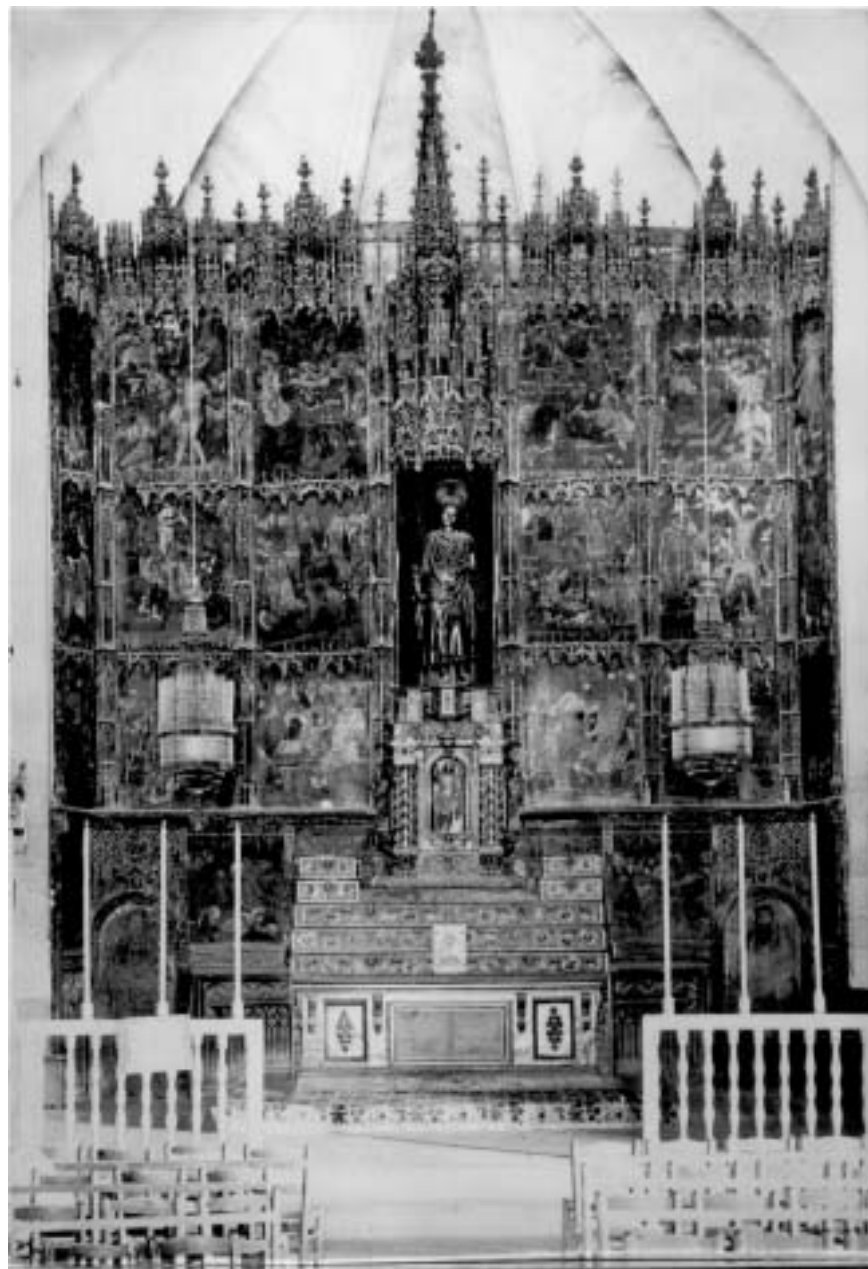
[fig. 93] Giralt Spirinch
Retaule de l'altar major de Sant Cugat
Finals segle XV
Destruït el 1936
(Fotografia ap. AMBRÓS, 1982, p. 220)

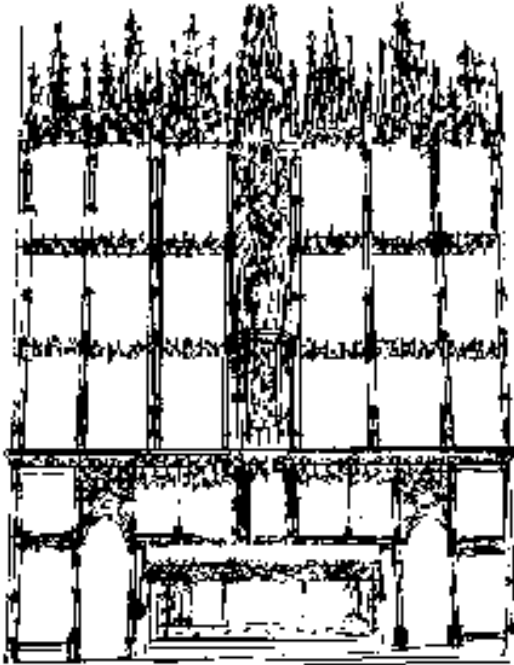
[fig. 94] Pere Torrent i Alonso Rams
Retaule major de Sant Joan de les Abadesses
Fusta
1497
Destruït el 1936
(Clixé Institut Amatller d'Art Hispànic, AM, G/A-16)

[fig. 95] Pere Nuyes
Retaule de Sant Eloi dels Argenters de l'església de la Mercè de Barcelona:
Sant Eloi Pesant les selles de muntar del rei Clotari
Tremp i oli sobre taula
1526-1529
Museu Nacional d'Art de Catalunya
(Fotografia ap. GARRIGA, 1986, p. 140)

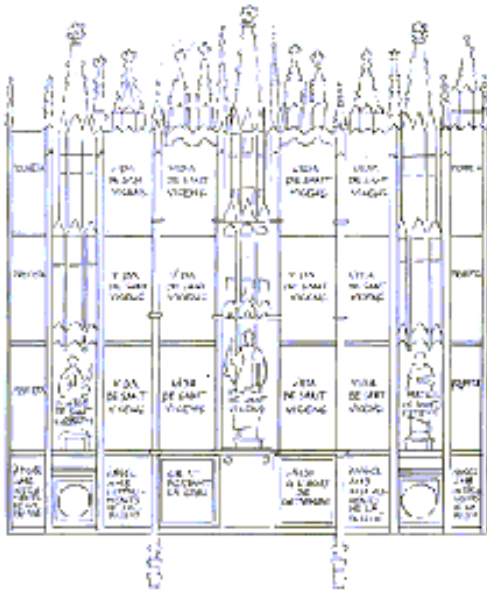
[fig. 96] Pere Torrent
Retaule de l'altar major de l'església de Sant Genís de Vilassar
Fusta
1520
Destruït el 1936
(Clixé AHCB, AF, Desconegut, D-27589 Fons. M. Mas, 1920)

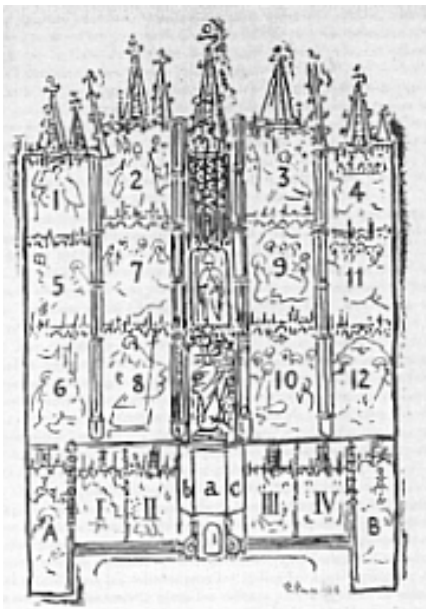
[fig. 97] Esquema
Joan Romeu
Retaule de l'altar major de Sant Julià
d'Argentona
1524
Destruït el 1936
(Fotografia ap. CLAVELL I NOGUERAS,
1990, p. 144)

[fig. 98] Esquema
Joan Troch de Brussel·les
Retaule de l'altar major de Sant Just i Pastor de
Barcelona
1526
Destruït el 1936
(Fotografia ap. MADURELL, 1944 vol II-1, p. 42)

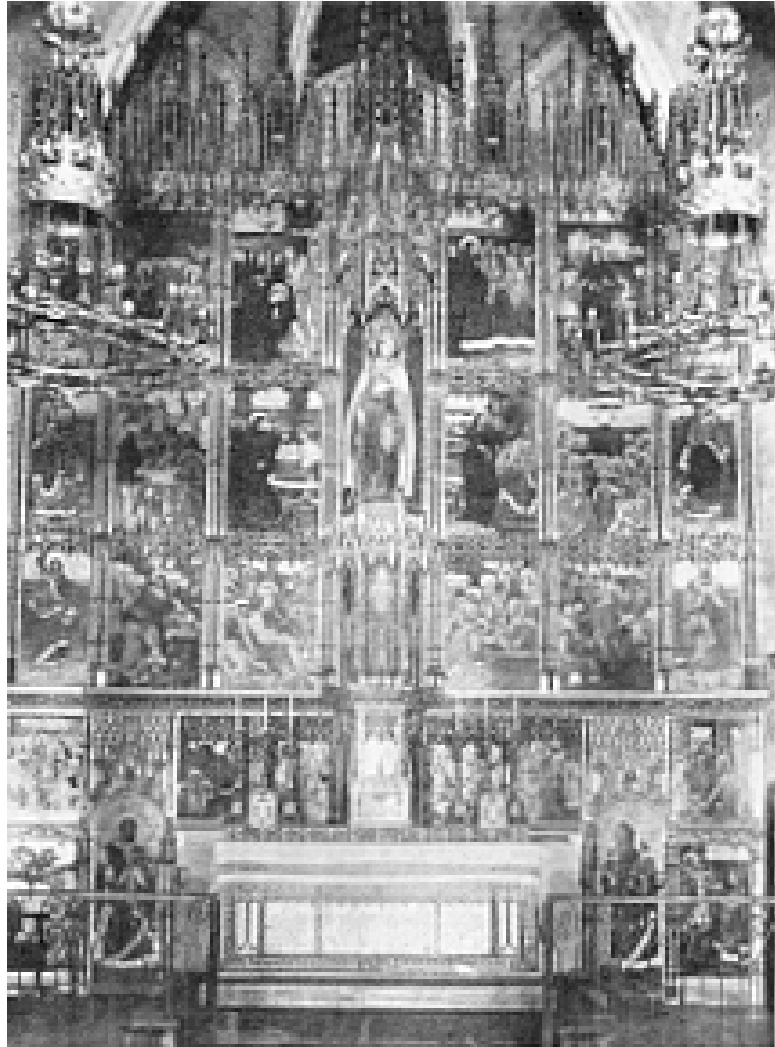
[fig. 99] Esquema segons Manuel Trens
Martín Díez de Liatzasolo, Joan de Tours i
Joan Masiques
Retaule de l'altar major de Sant Vicenç de
Mollet del Vallès
1531
Destruït el 1936
(Fotografia ap. GALTÉS, 1985, p. 35)

[fig. 100] Esquema
Pintura de Joan de Borgonya
Retaule de l'altar major de Sant Martí de Capella
(Baixa Ribagorça)
1527
Parcialment destruït el 1936. Es conserva el
basament actualment a la col·lecció Muntades del
MNAC.
(Fotografia ap. MADURELL, 1944 vol II-1, p. 21)

[fig. 101] Joan Troch de Brussel·les
Pintura Pere Nunyes, 1528
Retaule de la capella de Sant Fèlix de l'església de Sant Just i Pastor de
Barcelona
1526
In situ
(Fotografia Institut Amatller d'Art Hispànic, clixè CB-3484)

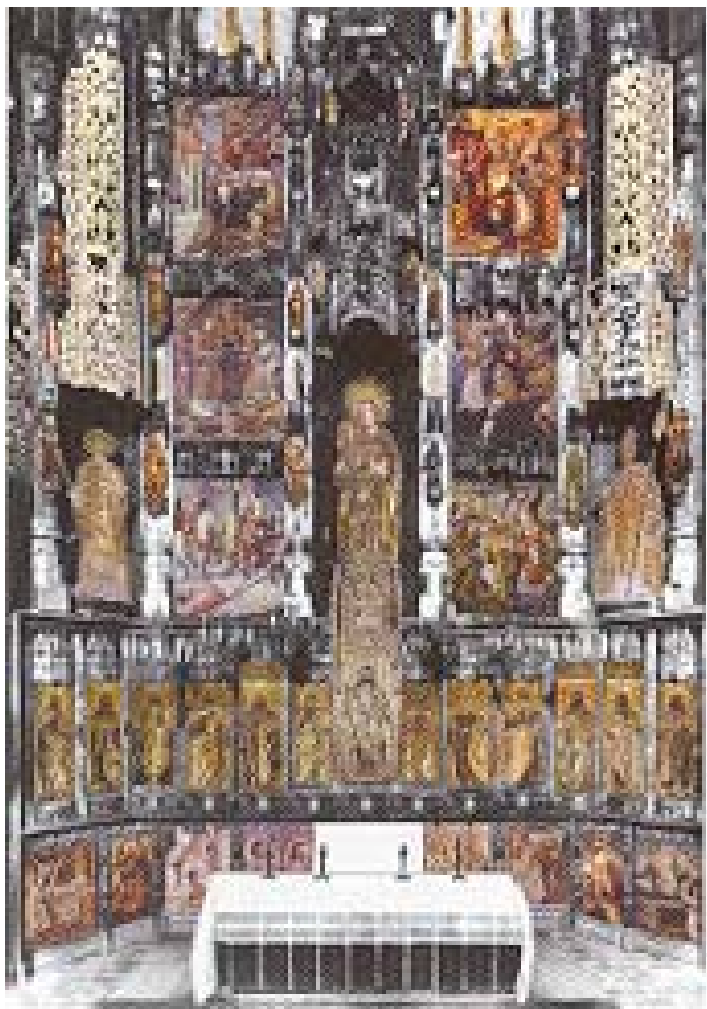
[fig. 102] Joan Romeu
Retaule de Sant Julià d'Argentona
(pintures de Nicolau de Credença, Antoni Ropit i Jaume Forner, 1531)
1524
Destruït el 1936
(Fotografia ap. GARRIGA, 1986, p. 54)

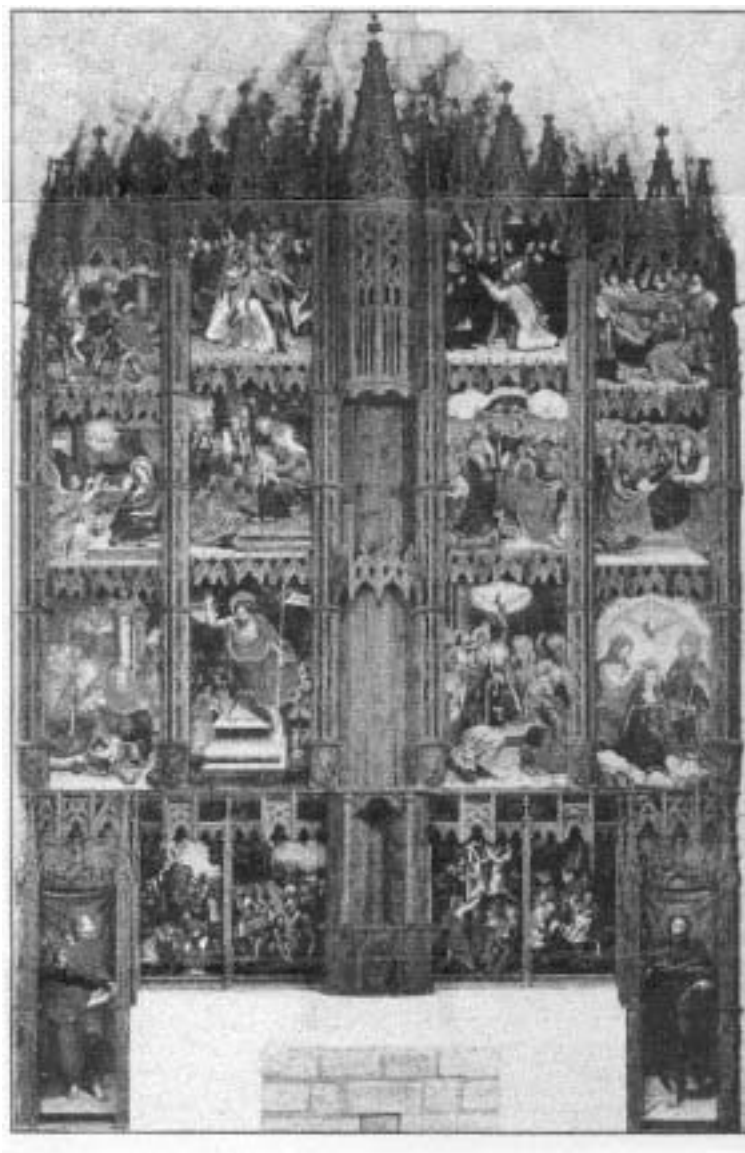
[fig. 103] Retaule de l'altar major de l'església parroquial de Sant Martí de Provençals
vers 1524
Destruït el 1936
(Clixé AHCB, Fons. M. J. Mas, clixè G-50467)

[fig. 104] Martín Díez de Liatzasolo, Joan de Tours i Joan Masiques
Retaule de l'altar major de l'església parroquial de Sant Vicenç de
Mollet del Vallès
vers 1531
Destruït el 1936
(Fotografia ap. GALTÉS, 1985, p. 34)

[
[fig. 104] Joan Dartrica
Retaula major de Sant Feliu de Girona (reconstrucció)
Destruït el 1936
1505
(Fotografia ap. GARRIGA, 1998-1999, p. 57)

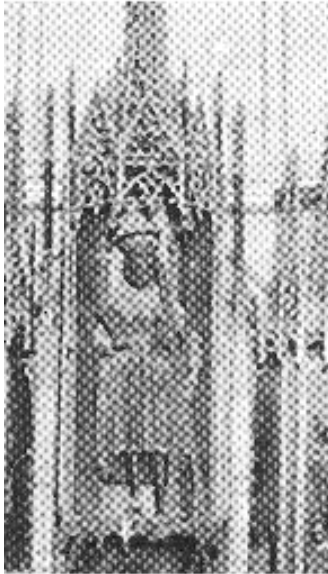
[fig. 106] Retaule de retaule de Sant Martí de Capella (Baixa Ribagorça)
Conservat parcialment
S. XV
(Fotografia ap. MIGUEL-MORTE, p. 28)

[fig. 107] Alonso Rams
Sant Joan Baptista
Retaule major de Sant Joan de les Abadesses
Fusta
1497
Destruït el 1936
(Clixé AM, G/A-16)

[fig. 108] Alonso Rams
Sant Joan Evangelista
Retaule major de Sant Joan de les Abadesses
Fusta
1497
Destruït el 1936
(Clixé AM, G/A-16)

[fig. 109] Giralt Sprinch
Sant Cugat. Detall del retaule de l'altar major de Sant Cugat
Finals segle XV
Destruït el 1936
(Fotografia ap. AMBRÓS, 1982, p. 220)

[fig. 110] Pere Torrent
Detall de la imatge de Sant Genís de Vilassar al retaule de l'altar major de l'església
Fusta
1520
Destruït el 1936
(Clixé AHCB, AF, Desconegut, D-27589 Fons. M. Mas, 1920)

[fig. 111] Detall de Sant Julià al retaule de Sant Julià d'Argentona
1524
Destruït el 1936
(Fotografia ap. GARRIGA, 1986, p. 54)

[fig. 112] Sant Pere
Fusta policromada
Segle XVI
Església parroquial de Vilanova de la Roca del Vallès
(Fotografia, MARTÍ BONET, 1989, p. 386)

[fig. 113] Detall de Sant Vicenç
Retaule de l'altar major de l'església parroquial de
Sant Vicenç de Mollet del Vallès
vers 1531
Destruït el 1936
(Fotografia ap. YEGUAS, 2000-2001, p. 183)

[fig. 114] Detall de Sant Sever
Retaule de la capella de l'Hospital de Sant
Sever de Barcelona
Destruït el 1936
(Fotografia ap. YEGUAS, 2000-2001, p. 183)

[fig. 115] Retaule procedent de la capella de l'Hospital de Sant Sever de Barcelona mentre era a la capella de l'Anunciació de l'antic Hospital d'Olesa de Bonesvalls fins el 1929
Parcialment destruït el 1936
(Fotografia ap. *MISSER/FIGUEROLA/MARTÍ BONET*, 1993, p. 130)

[fig. 116] Retaule procedent de la capella de l'Hospital de Sant Sever de Barcelona després de la restauració de 1929
Parcialment destruït el 1936
(Fotografia ap. *MISSER/FIGUEROLA/MARTÍ BONET*, 1993, p. 130)

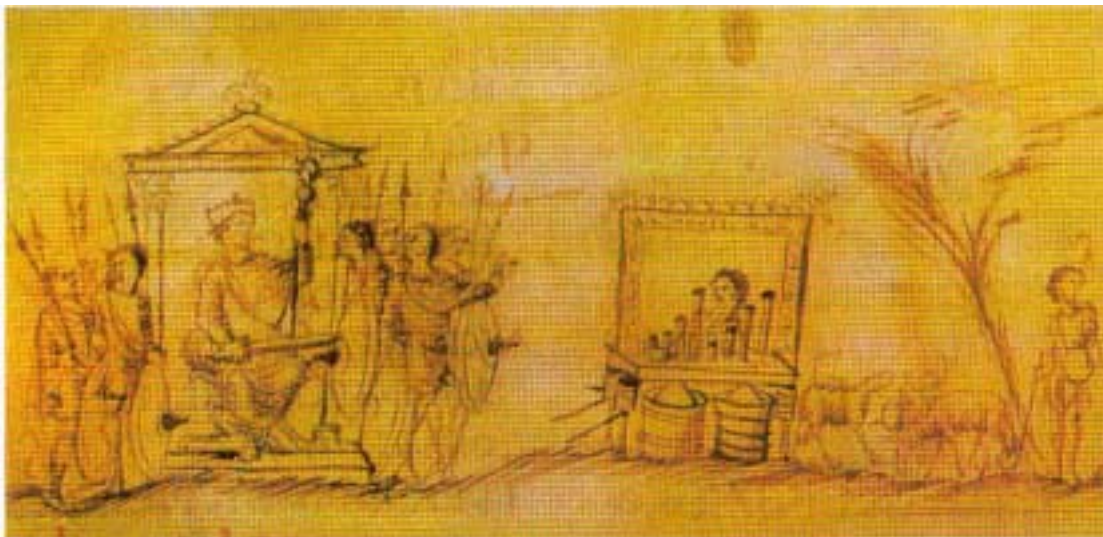
[fig. 117] Matheu d'Anvers
Sant Joan Baptista
Església del Salvador de Valladolid
1524
Actualment a la catedral de Valladolid
(Fotografia ap. DIDIER, 2001, p. 137)

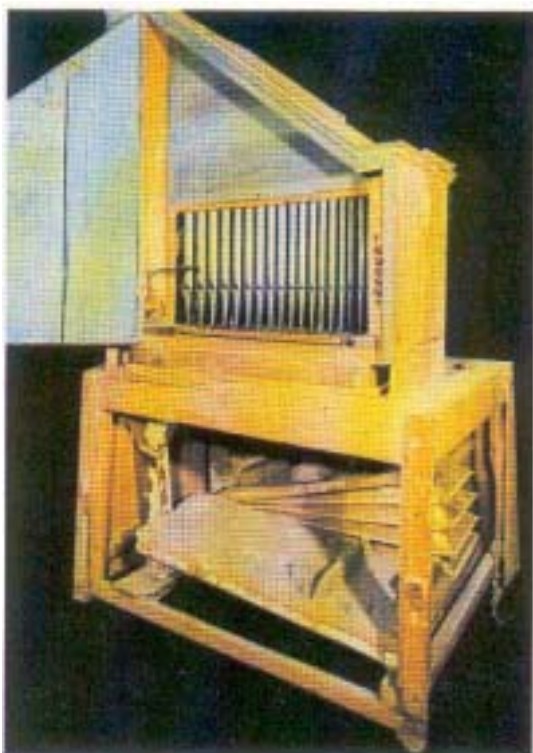
[fig. 118] Sant Nicolau
Retaule de Sant Nicolau de Burgos
Després de 1505
Església de Sant Nicolau de Burgos
(Fotografia ap. ARA GIL, 2001, p. 168)

[fig. 119] Saltiri de Cantarell
(Fotografia ap. SALVAT, 1990, vol. 6, p. 47)

[fig. 120] Saltiri d'Utrecht (segle IX)
(Fotografia ap. SALVAT, 1990, vol. 6, p. 46)

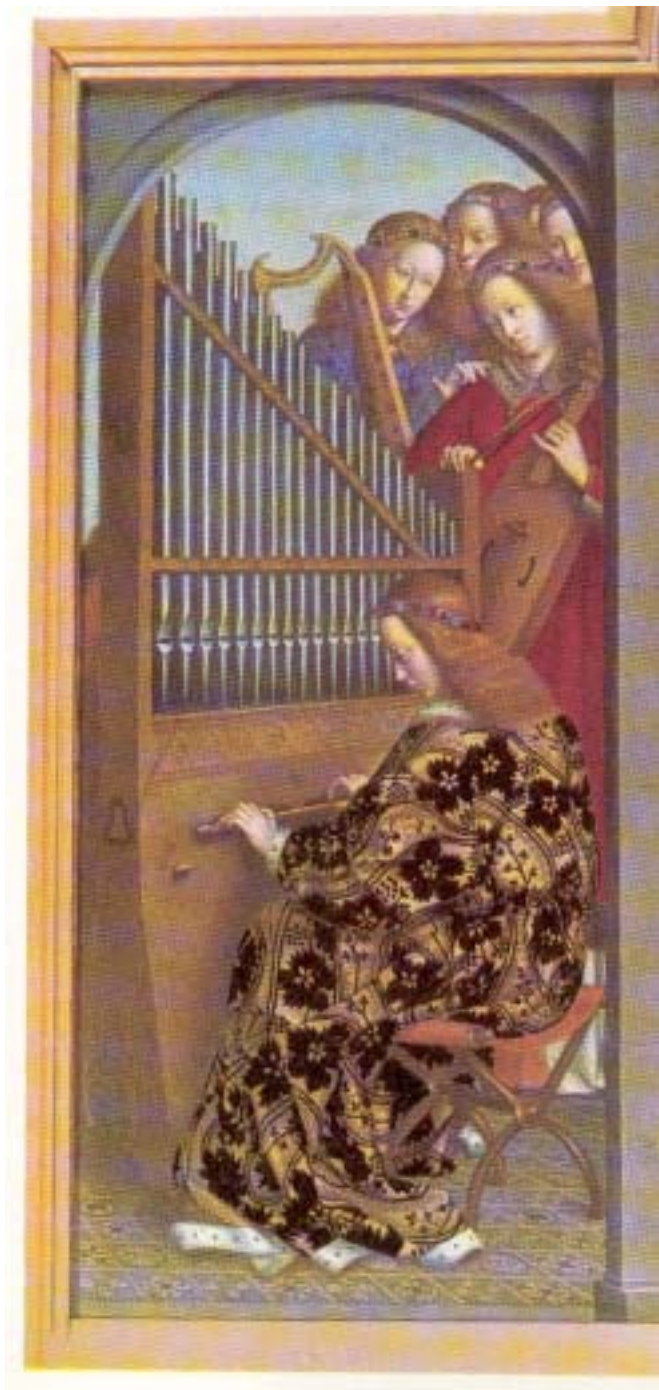
[fig. 121] Orgue procedent de Sant Francesc d'Assís
(Fotografia ap. SALVAT, 1990, vol. 6, p. 47)

[fig. 122] Pere Serra
Taula de la Mare de Déu
Pintura la tremp sobre fusta
1390-1400
Convent de Santa Clara de Tortosa (Baix Ebre)
Actualment al MNAC
(Fotografia, CARBONELL-SUREDA, 1997, p. 233)

[fig. 123] Pere Serra
Detall de la taula de la Mare de Déu
Pintura la tremp sobre fusta
1390-1400
Convent de Santa Clara de Tortosa (Baix Ebre)
Actualment al MNAC
(Fotografia, ap. CARBONELL-SUREDA, 1997, p. 234)

[fig. 124] Jan van Eyck
L'anyell místic
1432
Catedral Sint Baafs de Gand

[fig. 125] Atribuït als Claperós
Orgue de peu
S. XV
Casa Dalmases
Carrer Moncada, 20
Barcelona
(Fotografia ap. LAMAÑA, 1969, fig.10)

[fig. 126] Atribuït als Claperós
Orgue de Coll
S. XV
Casa Dalmases
Carrer Moncada, 20
Barcelona
(Fotografia ap. LAMAÑA, 1969, fig.9)

[fig. 127] Anònim
Sant Vicenç Màrtir
1466-1487
Pintura sobre taula
Provinent de l'església parroquial de Sant Vicenç d'Àger
Actualment al Museu Diocesà de Lleida
(Fotografia ap. FITÉ, 1989, p. 369)

[figs. 128 i 129] Mestre de la Llotja de Mar de Perpina
Sant Ermengol i Sant Ot
Sarges procedents de l'orgue de la Seu d'Urgell (desaparegut)
Vers 1494
MNAC
(Fotografia, ap. CORNUDELLA, 2004, p. 140)

[figs. 130-131] Mestre de la Llotja de Mar de Perpina
Presentació de Jesús al Temple
Sarges procedents de l'orgue de la Seu d'Urgell (desaparegut)
Vers 1494
MNAC
(Fotografia, ap. CORNUDELLA, 2004, p. 141)

[fig. 132] Mestre de la Llotja de Mar de Perpina
Crist coronat d'espines
Sarges procedents de l'orgue de la Seu d'Urgell
(desaparegut)
Vers 1494
MNAC
(Fotografia, ap. CORNUDELLA, 2004, p. 142)

[fig. 133] Mestre de la Llotja de Mar de Perpina
Mare de Déu pregant
Sarges procedents de l'orgue de la Seu d'Urgell
(desaparegut)
Vers 1494
MNAC
(Fotografia, ap. CORNUDELLA, 2004, p. 142)

[fig. 134] Mestre de la Llotja de Mar de Perpina
Sant Pere
Sarges procedents de l'orgue de la Seu d'Urgell
(desaparegut)
Vers 1494
MNAC
(Fotografia, ap. CORNUDELLA, 2004, p. 142)

[fig. 135] Mestre de la Llotja de Mar de Perpina
Sant Pau
Sarges procedents de l'orgue de la Seu d'Urgell
(desaparegut)
Vers 1494
MNAC
(Fotografia, ap. CORNUDELLA, 2004, p. 142)

[fig. 136] Mestre de la Llotja de Mar de Perpina
Sant Joan Evangelista
Sarges procedents de l'orgue de la Seu d'Urgell (desaparegut)
Vers 1494
Col·lecció particular
(Fotografia, ap. CORNUDELLA, 2004, p. 143)

[fig. 137] Mestre de la Llotja de Mar de Perpina
Sant Joan Baptista
Sarges procedents de l'orgue de la Seu d'Urgell (desaparegut)
Vers 1494
MNAC
(Fotografia, ap. CORNUDELLA, 2004, p. 143)

[fig. 138] Mestre de la Llotja de Mar de Perpina
Maria Magdalena
Sarges procedents de l'orgue de la Seu d'Urgell (desaparegut)
Vers 1494
MNAC
(Fotografia, ap. CORNUDELLA, 2004, p. 143)

[fig. 139] Mestre de la Llotja de Mar de Perpina
Sant Sebastià
Sarges procedents de l'orgue de la Seu d'Urgell
(desaparegut)
Vers 1494
MNAC
(Fotografia, ap. CORNUDELLA, 2004, p. 143)